

BAJAI HONPOLGÁR

2014. december

XXV. évfolyam 12. (289.) szám

Ára: 250 Ft

Sipos Loránd grafikája

E SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

- Megújulás a megőrzés jegyében (Mayer János ünnepi számvetése)
- Emlékezés a kezdetekre (Nemes Gábor a Bajai Honpolgár indulásáról)
- Születésnapomra (Laki Ferenc köszöntő verse)
- A jászolra rávetül a kereszt árnyéka (Karácsonyi körkérdés a bajai keresztény felekezetekhez)
- Amatőr film a harmincas évekből (Vancsura Péter ismertetője)
- Kabdebó Péter (1945-2014) emlékére (Striegl István és Kabdebó Tamás megemlékezése)
- „Az adót nem elcsalni, hanem optimalizálni kell” (Sándor Boglárka interjúja Palik Verával)
- Német lovasság Baján, 1944 (Pencz Rudolf krónikájának közvetett előszava)
- Oliphant (Mayer István alternatív történelmi novellája műfajismertető bevezetéssel)
- Hiánycikkek 4.: A személygépkocsi (Kovács T. Sándor története az „átkosból”)
- Erődítési munkálatok a Duna-híd védelmében, 1914 (Sarlós István forrásközlése)
- Védendő védtelenek: a gyurgyalag (dr. Nebojszki László írása)

Megújulás a megőrzés jegyében

Mérlegen a 25 éves Bajai Honpolgár

„Na végre!” – mondta édesapám valamikor 1989 végén, miután hazaérkezett Bajáról csátaljai otthonunkba, és kinyitotta ütött-kopott aktatáskáját, majd így folytatja: „Egy ilyen újságra már régen szükség lett volna!” Aztán elővett a táskából egy elég szerény kinézetű lapot, amelynek zöld-fehér fejlécén a *Bajai Honpolgár* felirat díszelgett. Be kell vallanom, hogy utolsó éves gimnazistaként engem távolról sem kapott el annyira a lelkesedés, mert az akkoriban szép számmal újonnan induló újságok és folyóiratok között elég sok olyan volt, amelyek tartalma lényegesen jobban izgatta ifjúim fantáziámat. Viszont innentől kezdve éveken át rám várt a feladat, hogy apám számára – a *História* és a *Rubicon* mellett – a mindenhavi szellemi táplálékul szolgáló lapot megvásároljam. Ezek vol-

tak azok a folyóiratok, amelyeket sosem fizetett elő („Mit lehet tudni, mire kell az a pénz!”), de minden egyes számát megvette vagy velem megvetette. És ha netán hónap elején megfeledeztem ebbéli kötelezettségemről, akkurátusan számon kérte rajtam, mondván „ilyenkor a *Honpolgár* már megszokott jelenni...”

Én akkoriban a lapot inkább csak átlapoztam, bár egy-egy érdekes írás már akkor is megragadott, főleg, hogy a szerzők nevének többsége ismerősen csengett, hiszen az akkori bajai értelmiség legkiválóbbjai közül többen is rendszeresen publikáltak benne. Aztán sok év után apám maga is vette a bátorságot, hogy pályafutása alatt felgyülemlett vagy összegyűjtött emlémeit, majd pedig fél életén át tervezett visszaemlékezéseinek részleteit közlésre

ajánlja fel az akkori szerkesztőségnek. Időközben belőlem kezdő tanár és egyre rendszeresebb *Honpolgár*-olvasó lett, és amikor az egyetemi évek után újra a városba kerültem, apám újbóli -szállítója is egyben. (Neki köszönhetően halála után a teljes *Honpolgár*-gyűjtemény birtokosa lehettem.) Aztán olvasóbból előbb szerző, majd szerkesztő, nemrégiben pedig a kuratórium bizalmából a lap főszerkesztője lettem. Így nekem jutott a feladat, hogy a mostani évfordulón vissza- és előre is tekintsek. És amikor ezt megteszem, mindig arra is gondolok, hogy vajon apám találna-e számára érdekes, újat mondó írásokat a mostani lapban, vagy kimondaná azt a sok, egyszerű próbaképpen megvásárolt sajtótermékre vonatkozó ítéletét: „Fiam, ezt az újtságot többször nem kell megvenni!”

Azokban az években, amikor a *Honpolgár* indult, számos sajtótermék pályázott a bajai olvasók bizalmára; volt köztük tudományos igényű folyóirat, napilap, bulvárlap és a politikai szennylapok közé sorolható kísérlet is. Néhányra közülük ma is nosztalgiaiával gondolnak vissza, másoknak talán már a nevét is elfelejtette az olvasóközönség. Ezek közül mára a *Bajai Honpolgár* szinte egyedül maradt a helyi lappiacon, és ha nem is a régi példányszámokkal, de ma is küzd a régi és új olvasókért. A sajtótörténetben jártas olvasók számára talán ismert, hogy sok, mára legendásnak számító egykori sajtótermék (pl. az *Athenaeum*, a *Tudományos Gyűjtemény*, a *Figyelő*) összesen nem élt meg 25 esztendő, de a 20. század két meghatározó folyóirata, a *Nyugat* vagy később az *Új Írás* is alig több mint 30 évig működött. Egy olyan korszakban, amikor a nyomtatott sajtó eleve tömegével veszíti el olvasóit, s maga az olvasás kultúrája is sokat veszít társadalmi presztízsből, a lap életben maradása önmagában sem lebecsülendő teljesítmény. A *Honpolgár* folyamatos megjelenését ugyan szerencsére nem akadályozta sem háború, sem forradalom, de az anyagi hiánya miatt a túlélésért folytatott harcot nap mint nap meg kellett és meg is kell vívni. Ám lássuk ennek a pozitívumait is; ennek a küzdelemnek a szerzőket és a szerkesztőséget minőségi munkára kell sarkallnia, hogy lapunk új időkben, megváltozott olvasói szokások ellenére is érdekességeket, új izgalmakat nyújtson közönségének, és meggyőzze a lehetséges szponzorokat, hogy pénzükkel valódi értéket támogatnak. Bár 25 év nem történelmi távlat, az, hogy a lap alapításának és kezdeti éveinek történetéről vita van, talán nem is baj. Többen is magukénak vallják a „névadó apaságot” (e vitát eldönteni végképp nem tisztünk), de még magát az alapítást is. Erre akár büszkék is lehetünk: ha szégyellnénk az eredményt, biztosan nem sorolnák fel saját érdemeik között.

Nyilvánvaló, hogy a mai *Bajai Honpolgár* egészen más, mint a rendszerváltás hajnalán vagy akár az 1990-es évek elején megjelent folyóirat. Ez nemcsak azért van, mert a kezdeti időkhöz képest a szerzői gárda és a szerkesztőség mára szinte teljes egészében, az olvasóközönség pedig jelentős részben kicserélődött. Bizonyos tekintetben mégis van folytonosság a „rég” és a mai *Honpolgár* között. A mostani lapra éppúgy jellemző a szakmai, nyelvi és tematikai igényesség, mint az alapítók idejében. Épp úgy igyekszünk magunkat távol tartani mindenféle direkt politizálástól, pártpolitikai és hatalmi befolyástól, mint

az „alapító atyák” tették. Másrészt persze nagyon is „politizálunk”: csak pártok és mozgalmak helyett értékek mellett kötelezzük el magunkat a lap hasábjain. A mai szerkesztők és szerzők éppúgy öntudatos honpolgárok, mint a lap alapítói voltak, és hasonló módon élik meg az értelmiségi létet is: kritikus, problémaérzékeny, az értékekre fogékony, kíváncsi emberként érdeklődnek a város és a világ dolgai iránt, amint azt elődeik is tették. És korábbi főszerkesztőnk, Bánáti Tibor egy régi cikkében megfogalmazott intenciójának megfelelően „merünk lokálpatrióták lenni”; nem szégyelljük, hogy számunkra Baja és a Bácska a világ közepe, amelynek örökségét ápolni, értékeit menteni önként vállalt kötelességünk.

A politikai konzervativizmus (amely a közhiedelemmel ellentétben nem maradiságot, reformellenességet, hanem sokkal inkább maradandó értékekhez való ragaszkodást jelent) egyik elméleti megalapozója, Edmund Burke írja a következőket: „Megtartani és egyszerre javítani – ez más jellegű feladat. Ha a régi alkotmány használható részeit meg akarjuk tartani, s ha az újat hozzá akarjuk illeszteni ahhoz, ami a régeből megmaradt, akkor a termékeny elme minden erejét, csüggetlen és megfeszített figyelmét, sokrétű összehasonlító és összekötő képességét, minden alkotó talentumát mozgásba kell hozni, egymással vetélkedő emberi rossz tulajdonságok egyesített ereje ellen kell felvennie a harcot: a konokság ellen, amely elvet minden reformot, és a könnyelműség ellen, amely mindent tönkretesz.” (*Töprengések a francia forradalomról*, 1790. Kontler László fordítása) A *Bajai Honpolgár* 2014-ben jelentős vératömlesztésen átesett szerkesztősége is hasonló feladatot vállalt: úgy kell levelezni a nagy hagyományú folyóirat (egyébként elkerülhetetlen) megújulását, hogy annak alapvető értékeihez, hagyományaihoz, szellemiségéhez hű maradjon. Úgy szeretnénk modernebbek, olvasmányosabbak, „olvasóbarátabbak” lenni, hogy régi olvasóink se azt érezzék, hogy szeretett lapjukat elvesztették – de úgy is, hogy ajtót nyissunk szerzők és olvasók új rétegei felé, és ne könyvelhessenek el bennünket öncélú öregurak és -hölgyek magamutogatása fórumának sem. Nem kétséges, hogy ez nem könnyű, és nem is vitáktól mentes feladat, de talán bizhatunk abban, hogy (ismét Burke-öt idézve) „az idő munkatársul szegődik, így lassan és észrevétlen hat”, így a folyamatos változások a rendszeres olvasóknak talán fel sem tűnnek. Akik viszont több évnyi szünet után veszik kézbe a la-

BAJAI 25 HONPOLGÁR

pot, talán értékelik a megújulás érdekében tett erőfeszítéseinket. Mai szerkesztőségünk tagjai is olyan értelmiségiek, akik főállásuk mellett lelkesen és lelkiismeretes igyekeznek összeállítani az aktuális lapszámot, hogy a hűséges olvasók mindig új érdekességekre leljenek benne.

S hogy mi az, ami biztosan nem változik? Továbbra is adunk a függetlenségre, a magas színvonalra; ezután is elsődleges szempontjaink közé tartozik a bajai és bácskai kötődés és tematikai-műfaji sokszínűség. Lapunk annyiban értelmiségiek folyóirata, hogy főként olyanoknak szól, akik számára az értelmiségi lét nem ér véget a diploma megszerzésével, hanem készek arra, hogy állandóan nyitottak legyenek az újra, fogékonyak a közéletre, kultúrára, a természet értékeire. Ugyanakkor nem kívánunk szakbarbárok lapja lenni; azt szeretnénk, ha ismeretterjesztő írásainkat nemcsak (talán nem is elsősorban) az adott szakterület beavatottjai olvasnák el, hanem minden érdeklődő honpolgár. Ezután sem leszünk vevők a bulvártémákra, és napi eseményekről és aktualitásokról beszámolni a hosszabb átfutási idő miatt ezután sem tudunk – ez más lapokra tartozik.

Néhány kisebb változást azonban már 2014-ben is megtettünk, és a megújulás jövőre is folytatódik. Címlapunkon március óta tartalomjegyzék olvasható, a lap időközben állandó rovatokkal bővült. A megújuló olvasói szokásokhoz igazodva próbáljuk növelni a vizualitás szerepét az újságban; igyekszünk csaknem minden íráshoz képet, illusztrációkat csatolni, és a képi anyagot az írott tartalommal nagyobb összhangba hozni. Arra is törekszünk, hogy kíméljük az olvasót maratoni hosszúságú cikkek olvasásától. Rendszeressé tettük a legutóbbi időszakban háttérbe szorult interjú műfaját, amivel az is a szándékunk, hogy ne csak elhunyt bajaiakról emlékezünk meg, hanem a köztünk élő vagy innen elszármazott értékes emberekre is ráirányítsuk a figyelmet. Ugyanígy visszatért a lapba a színikritika rovat is, amelyben főleg a helyi társulatok előadásaira koncentrálnak. A korábbiakhoz képest aktívabb kapcsolatra törekszünk olvasóinkkal és barátainkkal. Az egységesebb nyelvi minőség, az igényes helyesírás biztosítása érdekében ismét alkalmazunk olvasó-

szerkesztőt, a beérkezett írások stilisztikai javítását legalább olyan fontosnak tartjuk, mint azok tartalmi minőségét. Március óta működő facebook-oldalunkon örömmel várjuk olvasóink véleményét, témajavaslatait és kiegészítéseit. (A folyóirat hamarosan elinduló honlapja pedig tovább bővíti majd az interaktív kommunikáció lehetőségeit is.) Igyekszünk bővíteni, egyben jelentősen fiatalítani a szerzői gárdát is; eleve fontosnak tartjuk, hogy szerkesztőtársaink mellett új nevekkkel és új témákkal is találkozhatson az olvasó. Tulajdonképpen bárkiből lehet *Honpolgár*-szerző; ha írásai színvonalát megfelelőnek, témáját pedig olvasóink számára érdekesnek ítéljük, örömmel közöljük ezután is „külsős” szerzők munkáit. Örömmel leszünk fóruma fiatalok díjnyertes pályamunkáinak, bajai témájú dolgozatainak is. Lapunk külső arculatváltása folyamatosan zajlik; reméljük, elnyeri majd olvasóink tetszését.

A jubileumi év alkalmából néhány kisebb meglepetéssel is kedveskedünk olvasóinknak. Október közepén lapunk bemutatkozhatott a város nyilvánossága előtt az Ady Endre Városi Könyvtárban. Jász Anikó szerkesztőtársunk több évig tartó áldozatos munkájának eredményeként hamarosan elkészül a *Bajai Honpolgár* első 25 évének repertórium, amelyben valamennyi korábbi írásunk és szerzőnk visszakereshető lesz. Januárban a „rendes” havi *Honpolgár* mellett az olvasó egy különszámot is a kezébe vehet: a *Bajai Honpolgár retro* az elmúlt negyedszázad folyamán korábban megjelent írásokból közöl újra egy csokorral; ezek újbóli megjelentetésével egyúttal régi szerző- és szerkesztőtársainkról is megemlékezünk. (A jubileumi kiadványok megjelentetését Baja város önkormányzatának támogatása tette lehetővé, amelyet ezúton is köszönünk.) Hamarosan bővül a *Bajai Honpolgár Könyvek* köre is; régi visszatérő szerzőnk, az Írországban élő Kabdebó Tamás afféle karácsonyi ajándékként nálunk jelenteti meg *Nélküle* című drámáját, amelyet ugyancsak olvasóink szíves figyelmébe ajánlunk. A jövő évtől pedig honlapunk révén az interneten is jelen leszünk; azonban új írásaink továbbra is a nyomtatott folyóiratban jelennek meg, viszont számos kiegészítő információt a világhálón teszünk majd közzé. Forduljanak hozzá bizalommal!

Régi olvasóink pontosan tudják, hogy a jubileumi évnek még Bálint László főszerkesztésével, részben más összetételű szerkesztőbizottsággal indultunk neki. Előző főszerkesztőnk higgadtsága, nyolc évtized tapasztalatán alapuló bölcsessége nekünk is irányt szab, a mindennapok vitáiban na-

gyon sokszor hiányzik. A megújulást, a szerkesztőség és a lap átalakítását maga is tervezte, bár valószínűleg úgy gondolta, hogy ez az év alkalmas lehet az utód kinevelésére, kiképzésére és felvilágosítására abban a tekintetben, hogyan kell a külső-belső ellentétekre, érdeksérelmekre, mindenféle presszióra reagálni, s közben a lap érdekeit minden lehetséges fórumon képviselni. Mert ezek mellett az aktuális szám összeállítása szinte már könnyed leckének tűnik. Februári halála meggyorsította az átalakulás folyamatát, amely helyenként kemény vitákkal és fájdalmas döntésekkel is járt. Köszönjük olvasóinknak, hogy ebben a „szerkesztőségi tanulóévben” is kitartottak lapunk mellett, és segítettek munkánkat. Ugyanígy jár a köszönet a régi és új szerkesztőtársaknak és mindazoknak a támogatóknak (listájukat e számunk 19. oldalán olvashatják), akik folyamatosan lehetővé teszik lapunk megjelenését.

A *Bajai Honpolgár* egy olyan korba lépett, amelynek egy ember életében is súlya van. Egy nő szépsége 25 éves kora környékén teljesedik ki; még mindig ragyogóan fiatal, ám túl van a nagy érzelmi csapongásokon, könnyű bakfiskalandokon, és saját értékeivel egyre inkább tisztába jöve lesz kész meghozni élete legfontosabb döntéseit. Elég tapasztalt már ahhoz, hogy ne dőljön be minden kísértésnek, de arcának ragyogását nem barázdálják a gondok ráncai. Egy férfi ilyen korban válik tehetséges ifjuncból valódi felnőtté, aki készen áll arra, hogy kiteljesítse lehetőségeit, és átlépjen saját korlátain. A gyakran ösztönös lázadóból, örök elégedetlen sihederből ez idő tájt válhat öntudatos (hon)polgár, aki nemcsak hiányt képes panaszolni, hanem azt is képes megbecsülni, amije van. Olyan kor ez, amikor az

embernek (és egy folyóiratnak) már van múltja, amelyre visszatekinthet, de talán bízhat abban, hogy jövője még annál is meghatározóbb élményeket rejteget.

Mit kívánhatunk magunknak e születésnap alkalmából? Mindenekelőtt azt, hogy a *Honpolgár* élete ne maradjon torzóban, s érje meg az „érett férfikort” és a „becsületben megőszülést” is úgy, hogy lesznek érthető olvasói és feldolgozásra váró, értékes témái is. Ha így lesz, az azt is jelenti, hogy városunk és környékünk kultúrája él, lélegzik, s Bajának és a Bácskának nemcsak felidézni való múltja, de jövője is lesz. S ha manapság a kultúra, a műveltség, az olvasás megbecsülése meglehetősen a mélyponton van is, reméljük, ezután is lesznek olyanok, akiket több is érdekel a bulvármédia csillogásánál és a könnyű pénzszerzés tudományánál; akik nem felejtik el, hogy „tartást adó gyökerek” nélkül nincs igazi jövő sem. Ha lesznek ilyenek, akkor *Bajai Honpolgár* is lesz.

Apám szerint 1989-ben óriási szükség volt már egy ilyen profilú lapra, amelynek önmeghatározása többször is változott az azóta eltelt 25 évben. Én azt hiszem, ma is szükség van egy olyan fórumra, amely dolgok értékét vagy értéktelenségét nem a pártállás szemellenzójén keresztül szemléli, hanem igyekszik a dolgok mélyére nézni. Közös múltunknak is mélységes mély a kútja, amely számtalan izgalmat rejt, ha lesz, aki felkutatja – s lesz, aki elolvassa. Köszönjük olvasóink bizalmát, kérjük, tartsanak ki a *Bajai Honpolgár* mellett a következő 25 évben is! E gondolatokkal kívánok szerkesztőtársaim nevében is minden olvasóinknak és támogatóinknak áldott karácsonyt és eredményekben gazdag új évet.

Dr. Mayer János főszerkesztő

Dr. Laki Ferenc: Születésnapomra

*Hogy megszülessek-e, az nem volt kérdés,
Bár a születés körül nem volt egyetértés.
Korábban engem más városban nyomtak,
Egy kis idő elielt, míg Bajára hoztak.*

*Szüleim is változtak, áruként kezeltek,
Nyűgösnek éreztek, ezért adtak-vettek.
Gyámkodóim aztán végre megnyugodtak,
Nemes szándékokkal útnak indítottak.*

*Nevelőszüleim, jól kiművelt fejek,
Havonta tervezik, milyen is legyek,
Ügyeljek stílusra, s arra is, mit mondok,
Kedves olvasómnak ne okozzak gondot.*

*Kínálok szöveget, képet és grafikát,
Elviselek néha építő kritikát.
Bajai polgárok szószólója vagyok,
Amíg csak élek, az is maradok.*

*Idézem a múltat, figyelem a jelent,
Bemutatok embert, védendő védtelen.
Negyedszázadosan felnőtte váltam immár,
Több olvasót várok: én, a Bajai Honpolgár.*

tőséget a bajai közösségeknek, civil szervezeteknek a megnyilatkozásra, lokális témákban a vélemények ütköztetésére. Ugyanakkor tagadhatatlan, hogy valahol a rendszerváltáshoz kapcsolódó szellemiség is benne volt a kezdeményezésben.

A névre vonatkozóan számos javaslat hangzott el, többek között régi lapcímek, valamint a patrióta és a honpolgár megnevezés. Végül az utóbbi mellett döntöttünk. Alcímét is adtuk: *Független város- és környezetvédő lap*. Mindenki egyetértett abban, hogy a pártoktól távol kell tartani az újságot. A politikai párbajok üzenőfala helyett a lapot a közjót formáló párbeszéd, vita színterévé kívántuk alakítani.

Októberben dr. Gál Zoltánt, a *Petőfi Népe* bajai kiadásának szerkesztőjét kértük fel a felelős szerkesztői feladatok végzésére, melyet első szóra elvállalt.

A szerkesztőbizottság elnöke én lettem, első tagjai pedig Bánáti Tibor, dr. Gál Zoltán, dr. Richnovszky Andor, dr. Sárközi István és dr. Solymos Ede voltak.

Az első próbaszám decemberben jelent meg 1500 példányban, ára 9,50 Ft volt. A *Petőfi Nyomda* bajai üzemében készült. Örömminkre napok alatt elfogyott. A címlapon Bárdos Ferenc a következőket írta köszöntőjében: „...E most induló lelkes hittel teli próbálkozás olyan legyen, hogy a város polgárait a város-szeretletben egységbe kovácsolja.”

1990 februárjában adtuk ki az első „rendszer” számot, melyet a Computer-Market Kft. állított elő. A dr. Gál Zoltánnal, Vajda László és Petz Éva segítségével végzett lapkészítés a számítógépes szedési technológia kiforratlansága miatt éjszakákba nyúlt.

A lapban a felelős szerkesztő összegezte a próbaszámról szóló olvasói véleményeket, és arra szólított fel, hogy minél többen írjanak az újságba. Olvashattuk a Városépítő, Városszépítő Egyesület előző évi beszámolóját (a szervezettel együttműködési megállapodást is kötöttünk), a Sport Horgász Egyesületről is részletes tudósítás jelent meg. Különösen izgalmas (több mint tízéves) téma volt a népi kezdeményezésről szóló állásfoglalás, mely a Duna mellékágaiból kitiltott horgászok érdeksérelmét kívánta orvosolni a Gemenci Tájvédelmi Körzetben. A szerb temető – MÉH-telepen talált – szétronsolt fémkoporsóiról szóló cikk érdemi lépéseket követelt ki az illetékesektől. Önkéntes környezetvédőkről, a Sugovica Társaság céljairól, a helyi éremgyűjtő csoport ötödik kibocsátott érméről is beszámolt a lap. Ezek mellett a cserkészlet újjáéledéséről, tudományos pályamunkákról, a jégtörésről, ártéri hangulatokról, művészeti programokról, aktuális mezőgazdasági munkákról és még számos témáról közölt írást az első szám.

Véleményeket, tanácsokat kérve küldtük el az első számot néhány szerkesztőségnek. Kerner Lőrinc, a Magyar Rádió Rt. pécsi stúdiójának vezetője válaszában a következőket írta: „Mivel az Önök szerkesztése leginkább a polgári liberális eszméket mutatja be, tárja fel, ennek elve, hogy a helyi hatalomtól függetlenül, inkább lojális hangvételben szemléli-szemlélteti az eseményeket.”

Szentiványi Gábornak, a washingtoni magyar nagykövetség első titkárának gondolatai a *Bajai Honpolgárról* a következők voltak: „Jó volt olvasni, mivel lényeges témákkal foglalkozik, tárgyilagos hangnemben. Szerintem is érdemes egy ilyen kiadvánnyal megcélozni a higgadt, józan, demokratikusan lokálpatrióta, mértékadó bajai köröket.” Ezek a vélemények és az olvasói visszajelzések is megerősítettek bennünket abban, hogy a lap kiadását folytatni kell, és a lendület azóta sem tört meg, bár ma minden tekintetben egészen más időket élünk, mint akkoriban.

A *Honpolgár* történetének a következő években több válságos időszaka is volt. 1994 decemberében például már úgy tűnt, hogy nincs tovább, mivel a kiadásoknak nem volt meg a fedezete. Így aztán 1995-ben kilenc hónapig nem is jelent meg a lap. A folytatás, az újjászületés az összefogás sikere volt. Baja város önkormányzata, valamint alapítványok, intézmények, cégek, vállalkozók és magánszemélyek támogatásával, sikeres pályázati programokkal fenntartható jövő teremtődött.

E sikerekben és nehézségekben egyaránt gazdag negyedszázad alatt kiváló szerkesztők és szerzők egész sora kötődött lapunkhoz hosszabb-rövidebb ideig. Valamennyiük felsorolása meghaladná jelen írás kereteit. A következőkben a lap eddigi főszerkesztőit (a szerkesztőbizottság vezetőit) sorolom fel: dr. Gál Zoltán (1989-1990), Gyulavári József (1990-1997), Bánáti Tibor (1997-2004), Bálint László (2004-2014), jelenleg pedig dr. Mayer János. Sajnos fájdalmasan hosszú már azoknak a szerkesztőbizottsági és kuratóriumi tagoknak, szerzőknek a listája, akiktől végső búcsút kellett vennünk. E névsorban a következők szerepelnek: Agócs Gy. Imre, Bálint László, Bárdos Ferenc, Gyulavári József, Kelemen Márton, dr. Lovas György, Mezei Lajos, dr. Péterfi István, dr. Richnovszky Andor, dr. Sárközi István, Sárosy Józsefné, Schmidt Antal, dr. Solymos Ede.

Velük és tevékenységük révén vált a lap olyan helyi értékévé, melyet segíteni, őrizni érdemes, hiszen jelentősége felbecsülhetetlen a város és térsége számára. A lap ma 450 példányban jelenik meg, mintegy százhusz vidéki, illetve külföldi előfizetője van (Anglia, Finnország, Franciaország, Németország, Hollandia, Kanada, Amerikai Egyesült Államok).

Arra kérem a kedves Olvasót, hogy város-szerető honpolgárként véleményével, javaslataival segítse újságunk új törekvéseit, irányítsa környezeté figyelmét a lapra, mivel igazából csak az olvasóközönség biztosíthatja fennmaradását, jövőjét. Hiszem, hogy a *Bajai Honpolgár* kiérdemelte a folytatás lehetőségét – akár újabb negyedszázadra is.

Nemes Gábor

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS • 2014-ben két régi munkatársunk is megvált a Bajai Honpolgár szerkesztőbizottságától. **BÁLINT ATTILA** és **DR. DÁNIEL JÓZSEF** évtizedeken keresztül volt lapunk állandó szerzője, szerkesztője, illetve illusztrátora, aki számos értékes anyaggal gyarapította lapunk archívumát. Mindkettejüknek ezúton köszönjük a hosszú évek munkáját, további tevékenységükhöz sok sikert és jó egészséget kívánunk! • *A Bajai Honpolgár szerkesztőbizottsága*

A jászolra rávetül a kereszt árnyéka

Karácsonyi körkérdés a bajai keresztény felekezetekhez

November 30-ával elkezdődött az advent időszaka, amikor a keresztény-keresztény emberek Jézus Krisztus eljövételét, azaz a karácsonyt várják. Sajnálatos módon az ünnep mára sokat veszített eredeti, vallási jellegéből, és sokan nem a Megváltó megszületésének misztériumára, hanem inkább a fogyasztói társadalom kihívásaira figyelnek. Holott az ünnep lényege nem a mértéktelen vásárlás, legfeljebb egy szerény, jelképes megajándékozás: a hangsúlynak a szereteten, a családok együttlétén, közös imádkozáson, az éjféle misén és az ünnepi istentiszteleteken-eseményeken történő megjelenésen kellene lennie. Lapunk három kérdést tett fel a történelmi egyházak (római katolikus, református, baptista, evangélikus) helyi lelkészeinek az ünnep személyes és közösségi megéléséről.

1. Mít jelent Önnek személy szerint a karácsony?
2. Hogyan ünnepel a gyülekezet-közösség? Vannak-e saját hagyományaik?
3. Milyen üzenetet fogalmaz meg karácsony alkalmából a Bajai Honpolgár olvasóinak?

KISS ISTVÁN, a Szent István király római-katolikus templom esperes-plébánosa:

Amióta pap vagyok, sok munkát, szervezést és előkészületet áldozok az ünnepi szentmisékre. Lélekben és teológiailag számomra az ünnep az ég és a föld, az idő és az örökkévalóság találkozását jelenti, „mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszerűt Fiát adta oda érte...” Érthetőbben: Isten, aki maga a tökéletes szeretet, megajándékoz engem és a világot Önmagával. Ezt vagy elfogadom, és akkor én is továbbadhatom a szeretetet embertársaimnak, vagy nem. Ha továbbadom, lelki békét hoz, és ezáltal megélhetem az igazi örömet, az evangéliumot. Karácsony arra tanít, hogy nekünk is önmagunk odaajándékozásával kell szeretnünk egymást. Az ünnep hangulata évente egyszer élhető meg, de mondanivalója egész életre szól.

Másrészt fokozatos ráhangolódást jelent, ami decemberben a hajnali szentmisére járást illeti. Majd Ádám-Éva napján a gyermekek által előadott karácsonyi történettel, a pásztorjátékkal elevenítjük fel a 2000 éve történt eseményeket. December elején adományokat gyűjtünk, csomagot készítünk rászoruló és nehéz helyzetben élő testvéreinknek, és több mázsa száraz élelmiszert adunk a Karitás helyi szervezetének is. A templomi nagytakarítás is ide tartozik, mert az Isten házáat is tisztává varázsoljuk. Örömmel tapasztalni, hogy a hideg ellenére is évente 20-25-en jönnek segíteni. Természetesen karácsonyi közösségi szentgyónásra is van lehetőség az előre kijelölt időpontban. Az ünnep napján pedig minden jelenlévő kap egy kis ajándékot vagy szentképet. Saját hagyományról nem beszélhetek, mert 2007-ben, amikor bajaszentistváni plébános lettem, már nem találkoztam semmilyen helyi hagyománnyal, és nem is hallottam hívektől sem, hogy a közelmúltban lett volna ilyen.

Legyünk nyitottak Isten szeretetére, és engedjük be szívünkbe Jézus Krisztust. Hiszen csak Jézus teheti igazán ünneppé a karácsonyunkat. Ő adhatja meg az igazi szeretetet és békét, amelyet a világ nem adhat meg nekünk. Ez nem megy azonnal, készülni kell rá, lépésről lépésre kell előre haladni. Erre jó az adventi időszak. Igyekezünk hát, hogy egymás iránt segítőkészek és barátságosak legyünk; ne terheljük rossz hangulatunkkal környezetünket; viseljük el egymás gyengéit, és szívből bocsássunk meg egymásnak. Ne uralkodni akarjunk, hanem szolgálni; ne birtokoljunk, hanem segítsünk; ne legyünk önfejtők, akaratosak, annál inkább türelmesek és toleránsak. Ezek mind karácsony tartalmának, az adományozó szeretetnek a jelei. Advent minden egyes napjára áll Isten ígérete: „ha kerestek, megtaláltok, föltéve, ha szívetek mélyéből kerestek”.

BÁN BÉLA, a Bajai Református Gyülekezet lelkésze:

A karácsony és az azt megelőző adventi időszak egy református lelkipásztor számára elsősorban munkájának a legintenzívebb időszakát jelenti. Advent első vasárnapjától kezdődően gyakorlatilag az újév elejéig folyamatosak a közösségi alkalmak, illetve istentiszteletek. Az ezekre történő felkészülés mindenféleképpen fáradságos és bizonyos vonatkozásban megterhelő. Még akkor is, ha a karácsony teológiai, bibliai üzenete ugyanaz, de annak aktuális üzenetét megkeresni és megtalálni szellemi kihívás. Számomra tehát ez a több mint egy hónap első sorban intenzív lelkipásztori szolgálatot jelent. Ugyanakkor, családos ember lévén, legalább az ünnep napjaiban szeretnék időt és figyelmet fordítani a szereteteimre.

A három nagy keresztény ünnep, így a karácsony teológiai látása és interpretálása meggyőződésem szerint a különféle keresz-

tyén felekezetek között csak árnyalatában tér el egymástól. Ebből fakadóan sajátos református üzenet adventtel, karácsonnyal kapcsolatban nincs. Igyekszünk tőlünk telhetően megmaradni a szentírásai fundamentumnál. Éppen ez, a Bibliához való hűség azonban alternatívát jelent a mai karácsonyhoz kötődő közvélekedéssel és gyakorlattal szemben. A bibliai karácsony nem a fogyasztás, az üzletek világába vezet. Nem is azt sugallja, hogy egyfajta marketingtevékenységet folytassunk jótékonykodás gyanánt. A bibliai advent sokkal inkább a böjt időszaka, az Egy isteni summa megkeresésére. A karácsony Isten Igéje szerint kereteiben szerény, de ugyanakkor „nagy örömet” hordozó ünnep. A mennyei világból áradó örömet szeretnénk átélni, és részesülni annak javaiban. A korsszellemmel leginkább szemben ebben a metódusban igyekszünk gyakorolni magunkat.

Nem érzem magam érdemesnek arra, hogy bárkinek is üzenjek. (Jó esetben üzenetet továbbítok.) Mégis, mind a *Honpolgár* munkatársainak, mind pedig olvasóinak tiszta szívből azt kívánom, hogy ebben a szellemi közösségben, amit ez a lap jelent „szellemi holdudvara” számára, hűségben és elkötelezettségben tudjanak megmaradni. Egy feszültséggel teli világban szükség van a mértékletességre, a bölcsességre, az igazságosságra és a bátorságra. Kívánom, hogy az ünnepek pihenése és feltöltökeztése csak erősítse ezt a küldetést.

DÓCZI ÁKOS, a Bajai Baptista Gyülekezet lelkésze:

Az ünnep számomra nagyszerű élményeket jelent, életkoronként mást. Kisgyermekként nagyszabású családi eseményt, melyekre bizseregve készültem. Nagyszüleimnél a disznóvágások mellett ennek az ünnepnek az apropóján találkozhattam az unokatestvéreimmel. Anyai részről ilyenkor mind a hat család együtt volt, néha még a tengerentúli nagybácsi is az övéivel, így hét család ünnepelet együtt a zsúfolásig megtelt kis házban. Verseket és énekeket tanultunk közösen, nagyapám vezetésével. A finom sütemények, az átvett ajándékokkal való együtt játszás emlékei: mind csupa pozitív emlék. Nagyszüleim nagyon szerettek bennünket, és ezekre a kötetlen együttlétekre, amíg éltek, mindig sort kerítettünk. Az otthoni öt tagú karácsonyok is nagyszerű emlékek voltak gyermekként, szüleim körében. Tinédzserként már kicsit kopott a varázsa, de mivel

kedves, szerető, elfogadó közegben nőhettem fel, ahol elfogadták, megértették különiséget, örömmel vettem részt minden találkozón. Fiatalfelnőttként, Jézus Krisztust Úrként elfogadva, mély belső lelki élménnyé vált Isten földre jövetelének ünneplése, függetlenül attól, hogy tudjuk, ennek pontos időpontja erősen kérdéses. Felnőttként, különösen amióta lelkipásztorként szolgálom, tudatosan készülök a karácsonyra, és nemcsak örömet, hanem sokszor kihívást és feladatot, helytállást jelent, és azt látok benne. Bábelőadások tartása, tartalmasan megtölteni az igehirdetéseket üzenettel, felkészülni hat igeszolgálatra, a legációban nálunk elszállásolt teológushallgatóról gondoskodni, megszervezni a beosztását, összeállítani, majd 24-én közösen kiszállítani a gyülekezeti tagokkal elkészített cipősdobozokat, karácsonyfa-állítás, sütés, főzés, takarítás: zsúfolt program. Szóval lehet azt mondani, hogy nagy keresztény ünnepünkön számomra a pihenés 26-án délelőtt kezdődik, amikor együtt ebédelünk szüleimmel Kunfehértón. Persze mindez a hivatásom sajátosságával függ össze, ami a szolgálatban és a szolgálatért való hálaadást, és nem az öröm hiányát jelenti a számomra.

Az adventi időszakban karácsonyi játszótér szoktunk szervezni a gyerekeknek, és az ünnepre készülve karácsonyi történetet feldolgozó evangéliumi bábdarabot viszünk az iskolai szünet előtti hetekben óvodákba, iskolákba a gyülekezeti fiatalokkal. Mindezt azért, hogy minél több gyermek megtudja a bibliai örömhír lényegét: nem „Jézuskát”, hanem a Menny és Föld Urának születésnapját ünnepeljük, aki azért jött, hogy bűneinket magára vállalva, azok miatt meghaljon a gólgotai kereszten, hogy nekünk örök életünk legyen. A jászolra rávetül a kereszt árnyéka, ami Jézusnak áldozatot jelentett, nekünk, embereknek pedig az örök élet lehetőségét. A karácsony előtti hetekben folyamatosan gyűjtjük, majd a 24-i kiosztás előtti napokban csomagoljuk a rászoruló gyermekeknek készített, a Baptista Szeretetszolgálat és a gyülekezetünk által szervezett cipősdoboznyi ajándéksomagokat, ez a készülődés közben bennünket is összehoz.

Gyülekezetünkben jó ideje a december 24. este már nem istentiszteleti alkalom, ezt meghagytuk a családok bensőséges közösségének. 25-én délelőtt és délután, 26-án délelőtt tartunk istentiszteleteket, mind a négy gyülekezetben (Baja, Bátmonostor, Dávod, Hercegszántó). Az igehirdetők tehermentesítése érdekében a lelkipásztor az igeszolgálatokat meghívott teológushallgatóval megosztva végzi. Szoktunk állíta-

ni karácsonyfát, melynek sokkal inkább hangulati, mint liturgiai szerepe van. 25-én délután van a legbensőségesebb karácsonyi ünneplés a közösségben. Ilyenkor énekekkel, szavalattal, bizonyítételekkel készülnek az ifjak, és hálát adunk Istennek a szeretetért és irántunk való türelméért.

A kedves Bajai Honpolgár olvasókat ezúton szeretettel meghívom, hogy közös gyülekezeti élményünknek megtapasztalói lehessenek. A fent említett dátumok során, vasárnapi istentiszteleti rendnek megfelelően vannak az ünnepi istentiszteletek. Karácsony első napján 10 órától, délután 5 órától, második napján csak délelőtt, szintén 10 órakor kezdődik az istentisztelet a Kádár utca 5. szám alatti Baptista Imaházban. Áldott, lényegre figyelő adventi készülődést, és akár nálunk, velünk megtapasztalt örömteli karácsonyi ünneplést kívánok a Bajai Baptista Gyülekezet nevében.

NEPP ÉVA, a Bajai Evangélikus Gyülekezet lelkésze:

Karácsony ünnepe, hangulata semmivel sem hasonlítható össze. Régi idők világát idézi meg, amikor még együtt volt a család, amikor még különbség volt hétköznapok és ünnepek között. Ezek közül mára már csak a várakozás és a reménység maradt meg, valamint az ajándékozás jelképes szerepe, hiszen a felnőtt embernek szinte mindene megvan, amire nagyon szüksége van. A karácsony számomra azonban több mint hangulat, sokkal inkább az elmélyülés, az elgondolkodás, a magamba szállás, az Istennel, az ő szeretetével, szereteteimmel és a gyülekezettel való meghitt, örömteli találkozás alkalma. Amikor együtt ünnepelhetjük Isten jóakarátát, hogy teljesítette ígését, és a betlehemi éjszakában megszületett a Megváltó.

Evangélikus gyülekezetünk egyik szép hagyománya itt Baján, hogy szenteste délután tartunk istentiszteletet, amikor nem a gyermekek karácsonyi műsorát tekintjük meg, hanem egy meghitt elcsendesedésre jövünk össze a születés csodáját megelőző órákban, nagyünnep előestéjén, hogy megtisztult szívvel és lélekkel tudjuk átadni magunkat karácsony ünnepének.

Karácsonykor örömmel kapunk meghívást, a tékozló Atya örömmünnepe, aki forró és szemérmes szeretetével keresi az embert. Ő akar adni, megajándékozni a ma emberét is. Kívánom, hogy merjük elfogadni és megélni ezt a nagyszerű, de mégis sokszor csendes és rejtett csodát, azt az ajándékot, amit Isten a velem, a másikkal való találkozásban és az önmagunkhoz való visszatalálásban nyújt át.

Zalavári László

Rövid látogatás

*Az
Ünnep
végigsétált
a tereken és az
utcákon. Benézett az
ablakokon, belépett az
ajtókon. Volt, ahol meg-
pihent, volt, ahonnan
gyorsan továbbsietett.
Elszította a sze-
leket, szépre
festette*

az

*egyet és a felhőket.
Elsimította az
aggódó ráncokat
néhány arcon,
örökre lezárt
néhány fáradt
szempárt, és
megállt, hogy gyö-
nyörködjön kisgyer-
mekek mosolygós
álmaiban. Kibékített
néhány veszekedőt,
és nem értette,
mások miért miatta
vesznek össze.
Az utcán lépdelve
betakart néhány
fázó hontalant,
és enni adott né-
hány éhezőnek.
Volt, aki ellepdelt
mellette, észre
sem vette. Volt,
aki rég nem látott
ismerősként üdvözölte.
Végül bepillantott
boldog és boldogtalan,
nyugodt és nyugtalan
álmokba, majd
észrevétlenül kísértelt
a terekről és az utcákról.*

Minden kedves olvasónknak
kellemes karácsonyi ünnepeket és
eredményekben gazdag, sikeres új évet kívánunk.
Tartsanak velünk 2015-ben is!

A Bajai Honpolgár szerkesztőbizottsága

Amatőr film a harmincas évekből

A 80-as évek közepén egy vetítés erejéig hozzájutottunk néhány tekercs – mint később kiderült – az 1930-as években készült celluloid filmhez és a lejátszásukra alkalmas, kézzel hajtható vetítógéphez. Annak ellenére, hogy a gép meglehetősen romos állapotban volt, a filmek pedig porosan, szakadozottan, némelyikük magnó orsójára tekercselve egy padlásról kerültek elő, némi nehézség árán egy-egy részletet sikerült levetíteni belőlük.

A filmkockákon jelentős és kevésbé jelentős családi események – egy-egy esküvői felvétel, disznóvágás, Duna-parti kirándulások – mellett városunk jellegzetes épületeit (az egykori Vörös-hidat, az épülő Türr-emplékművet) és a 30-as évek fontos bajai eseményeit (a Sugovica torkolatának kialakítását, Baja és Bajaszentistván egyesítését) is megörökítette a felvételek készítője, Torda (eredeti nevén Tadiids) János.

Néhány tekercset sikerült levetítenünk, azonban – a vetítógép rossz állapota miatt – a film többször elakadt, és a fényút előtt lévő filmkocka elégett. Akkor úgy gondoltuk, hogy a látott anyag sokkal értékesebb, mint hogy többszöri vetítés által szép lassan tönkremenjen, így a filmek visszakerültek akkori tulajdonosaikhoz, Goretity Bélához és feleségéhez.

A technika fejlődése, a digitális képrögzítés mindennapi elérhetősége adta néhány évvel ezelőtt az ötletet, hogy talán már megoldható a filmek vetíthető állapotba hozása és sokszorosítása. Ezért ismét felkerestük Goretity Bélát, arra kérve, tegye lehetővé számunkra ezt a próbálkozást. Ekkoriban meséltem el volt munkatársamnak (talán többek is voltunk, mint csupán munkatársak), Schmidt Antalnak a történetet, és javasoltam neki, hogy kíséreljen el, érdekes beszélgetés alakulhat ki. Így is történt, a találkozózt újabb látogatás és interjú követte (ez a *Bajai Honpolgár* 2010. februári számában jelent meg). Goretity Béla személyesen ismerte Torda Jánost, ugyanis utolsó éveiben feleségével együtt ők ápolták. Ő mesélt többek között arról, hogy Torda János édesapja, Tadiids Márton készítette a kiscsávolyi templom gipsz díszítését, hogy akkoriban Tordán kívül a Köbling malmosnak és a Flórián ügyvédnek volt még motorcsónakja a városban; hogy Tordáé egy 4 LE-s, 250 ccm-es Penta motoros volt, hogy a Baldio (?) fivérek és a Weisshaupt-lányok kötélhánycoltak a magasban, hogy mozigépészként úgy vetítette a némafilmeket, hogy közben maga muzsikált, hogy otthon a kézi eszter-

gapadján horgász orsókat készített, hogy a Dely-fatelepen motorcsónakos munkát is végzett és a faúsztatást intézte, és azt is megtudtuk, hogy csont tbc-je volt, ezért kissé bicegve járt.

Kezdeti vetítési próbálkozásaink nem jártak sikerrel. Szomorúan tapasztaltuk, hogy az eltelt újabb huszonöt esztendő olyan romlást eredményezett a filmek állapotában, hogy már tekercselés közben is töredezett a celluloid, az emulzió pedig pikkelyesen vált le a felületről. Másrészt – a megfelelő alkatrészek hiányában – sikertelen volt a vetítógép javíttatása is. A munkálatok java részét végző Dara Csaba egyenesen Ausztráliából kapott ajánlatot egy másik, azonos típusú gép megvásárlására.

Ezzel egy időben a filmről és a vetítőről megtudtunk egyet-mást. A film 9,5 mm-es, középen perforált, kimondottan amatőr-filmes célokra készült. A technikát a Pathé-testvérek fejlesztették ki és mutatták be 1922-ben, „Pathe Baby” néven.

A sikertelen próbálkozások után felvettük a kapcsolatot a Magyar Nemzeti Filmarchívum Magyar Dokumentumfilm és Híradócsoportja munkatársával, Kurutz Mártonnal, akinek szakmai irányításával, egy éven át tartó munkával restaurálták, majd digitalizálták a filmeket. Az eredeti tekercseket állandó hőmérséklet és páratartalom mellett azóta a filmarchívumban őrzik, kutatási célból bárki számára hozzáférhető; a digitalizált változatot a rendelkezésünkre bocsátották.

Itt következett a film megmentésének számunkra talán legérdekesebb szakasza: először is megismerni, majd megismertetni a képsorokat. Kik és mik, mely események, pontosan hol kerültek rögzítésre? A filmanyag nemcsak Baján, hanem Bátán is készült, ezért végigsétáltunk Bába utcáin is, hogy az épületeket azonosítsuk. Szűk körben le is vetítettük néhány alkalommal, hátha választ kapunk valamely nyitott kérdésre. Egy ilyen alkalommal Éber Andrással hasonlítottuk össze a régi utcaképeket a filmbélivel, máskor pedig Gyulavári József hívta fel a figyelmünket a szereplők oldott, természetes viselkedésére, az operatőr tehetségére, aki csupán a kamera közelítésével és távolításával az akkor még ismeretlen zoom technikának megfelelő hatást ért el.

Grafika: Sipos Loránd

A mintegy 120 percnyi anyag családi eseményeket, bátai és Duna-parti kirándulásokat, jeges árvizet, a régi bajaiai sportéletét, evezést és korcsolyázást a Sugovicán, kötélhánycolásokat a Deák Ferenc utca felett, továbbá a már korábban említett jeles eseményeket örökítette meg, ezen túl kb. másfél percnyi budapesti utcaképet, valamint egy feliratozott, a szereplők neveit is feltüntető horrorfilmet tartalmaz.

A véletlenszerű sorrendű teljes anyagból végül a bajai képsorokat téma, tartalom szerint kiválogatva és csoportosítva Dara Csaba egy 9 perces, a harmincas évek zenéjével aláfestett összeállítást készített, melyet 2012 óta néhány alkalommal már bemutattunk a nagyközönségnek.

E cikk aktualitását az adja, hogy mérlegelve a film sorsát, szerencsés újjászületését, érzelmi értékét, a filmnek ezt a rövid, szerkesztett változatát 2014 decemberétől *Régi Baja* címmel a Youtube-ra feltöltve közkinccsé tesszük. Ehelyütt szeretném megköszönni mindenkinek a segítő tanácsát, támogatását e „kalandban”, külön említve Mancz Endrét, aki a feliratozást készítette.

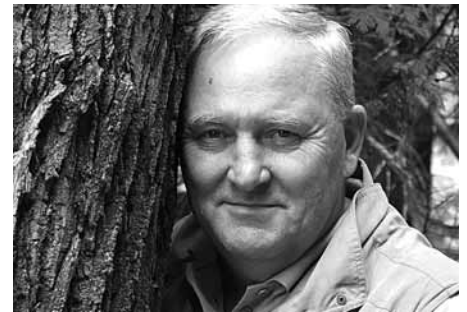
Végezetül két apró megjegyzés a leendő nézőknek: az első western kockák, a Pathé felirat Torda János mozigépész múltjára utalnak. A második, a Baja-Bajaszentistván csatlakozási ünnepségen készült felvételen a készülő pörköltöt férfi vendégek kóstolják, itt a kép bal széléről belépő majd kiforduló fiatal férfi pedig maga Torda János.

Vancsura Péter

Kabdebó Péter (1945-2014) emlékére

2014. október 23-án, 69 éves korában elhunyt Kabdebó Péter, városunk közéletének ismert alakja, a rendszerváltás utáni első szabadon választott városi önkormányzat (1990-1994) egykori képviselője. Kabdebó Péter 1945. július 1-jén, Nagybaracsán született. Leszármazottja volt a híres bajai Dely családnak, amely már 1848-ban fűrésztelepet hozott létre városunkban. A helyi általános iskola elvégzése után a Türr István Közgazdasági Technikumban érettségizett 1963-ban. A családi hagyományokat követve (édesapja a helyi bútorgyár vezetője és szaktekintélye volt) egy év budapesti szakmai gyakorlatot követően a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem hallgatója lett; itt szerzett faipari mérnöki diplomát 1969-ben.

Bajára visszatérve a Bácska Bútoripari Vállalatnál kezdett dolgozni, ahol 1980-ban igazgatóvá nevezték ki. 1990-ben feleségével együtt alapították meg a Magdi Konyhastúdiót, két évvel később pedig az MS bútortházat (Később Baja mellett Budapesten is működtek üzletet.) A bútortház keretében az általuk forgalmazott termékek mellett egyedi, minőségi bútorok gyártását is megkezdték saját bútórüzemükben. 2004-ben, immár uniós pályázat révén korszerű gépsorokkal rendelkező új üzemet épített. Ezek biztosítják, hogy a rönköket feldolgozva a famegmunkálás teljes folyamatát lefedve kiváló minőségű bútorokat állítsanak elő. Mostani számunkban emlékére egy jóbarátja szubjektív visszaemlékezését, valamint bátyja, az Írországból élő író, Kabdebó Tamás öccse halála alkalmából írott versét közöljük. Szerkesztőségünk őszinte részvétét fejezi ki az elhunyt családjának, nyugodjék békében! (M.J.)

Péter

Emlékszem rád, mint kis csecsemőre.
Anyád hozott beburkolva kárász kendőbe.
A Deszkás utca hatban mind a négyen laktunk,
A nagy ház három szobáját elég jól belaktuk.
Nagy kisbaba voltál, anyád mellett faltad,
Ha sírtál, éhedet bömbölve sirattad.
„Hol vagy, Péter, – most alámbujsz?”
Papu így szólt: Ne félj, kisfiam, ez nem krampusz!
Ez csak a kormos Tamás, nem igazi krampusz!
Marika kislányként a szobát söpörte,
Te kint beleestél egy sáros gödörbe.
Nevetve jöttél be a konyhába,
Bebugyolált anyád egy meleg ruhába.
Tamás sosem hagyott Péter téged cserben,
Elvittek Pestre, ő megtalált Ranolderben.
Veránkán együtt fogtuk első keszagedet,
„Ha nem leszek – szolt Papu –, mi lesz veletek?”
Megnőtél, kijártad a fa iskolákat.
Meggógyítottak itt az ispotályban.
Itt volt már Magdi, igazi szerelmed,
Jöttek a gyerekek, Kismagdi és Peti,
Aztán az unokák, bárki megnézheti.
Mennyi mennyi mennyi bennük a sok élet!
Bennük örömetet jógyakran megélted.
Bélus most volt hatvan, ezt is itt megérted.
Írországból sokszor, sok halat is fogtál.
Jól bántál mindig, minden munkássoddal.
De egyszer az Úristen azt gondolta: „Péter,
Lélekkel teli itt most főtt az éter
Gyere föl, kisfiam, rakj rendet közöttük!
Azt, aki gonosz, a pokol kívánja,
A többieket tereld
Mint a birkáidat
Föl a mennyországba!”

(Kabdebó Tamás)

Kabdebó Péter, a bűvár. Szubjektív megemlékezés

Pétert jó 40 éve ismertem meg, amikor belépett a bajai bűvárklubba. Bár felelősségteljes munkakörben dolgozott, rendszeresen bejárt a Sugó-parti szerény telephelyünkre, és aktívan részt vett sokrétű tevékenységünkben: nehéz víz alatti munkákban, karbantartásban, kiképzésekben jeleskedett. Klubéletünk legélvezetesebb „tevékenysége” az évenkénti nyári adriai kirándulás volt, hisz a tengeri merülés a könnyűbúvárkodás csúcspontja! Péter vidám természete, humora, segítőkészsége mindig meghatározó volt, így vált közösségünk egyik központi alakjává. Munkabírása, szorgalma, kötődése a klubhoz akkor sem csökkent, amikor munkahelyén egyre fontosabb beosztásba került. Sajnos, a rendszerváltás után a bajai bűvárklub feloszlott, de akkor már néhányunkat teljesen rabul ejtett a bűvárkodás szépsége, a merülés élménye. Ekkor kezdődtek kettőnk rendszeres bűvárútjai a trópusok, elsősorban a Vörös-tenger legszebb helyeire, de távolabbi csodálatos korallszigetekre is eljutottunk. A bűvárok mindig párban merülnek, és bár a korszerű technika egyre veszélytelenebbé és könnyebbé teszi a merüléseket, egy megbízható társ mindennél fontosabb. Az én „buddym” Péter volt, és sosem aggódtam, mert tudtam: a fél szeme mindig rajtam van. Bár idegennyelv-tudása elég szerény volt, a világ bármely pontján bámulatos gyorsasággal tudott kapcsolatot teremteni, akár jordán beduinokkal, egyiptomi kereskedőkkel, vagy egy borneói repülőtéren várakozó professzorasszonnyal, de Bali szigetén például

fél óráig folytatott szakmai értekezést egy kis falusi asztalosműhely tulajdonosával. Ha pedig „beszabadult” egy bútorkereskedésbe, tudtam: egy óránál hamarabb nem jön ki. Péterrel kapcsolatban sokszor eszembe jut egy érdekes kirándulásunk. Észak-Sulawesi (Indonézia) mellett egy nagyobbacska korallszigeten bűvárokodtunk, és egy véletlen során motorcsónakkal eljutottunk a sziget legtávolabbi csücskében egy öböl mélyén levő kis keresztény faluba. Kókuszpalmák és banáncserjék között kb. 45-50 piciny, hullámpalával fedett házikó lapult. Alig kötöttünk ki, máris seregnyi gyermek nyüzsgött körülötünk, úgy tűnt, két fehér ember itt nem mindennapi jelenség. Mire befordultunk az egyetlen utcába, már minden házból kijöttek az asszonyok, és alig leplezett áhítattal néztek fel a 196 centis, jóképű Péterre, mivel itt az átlagmagasság kb. 150 cm. Ő némi akcentussal „Selamat siang”-gal (jó napot) köszönt, és mindenkire volt egy jó szava – magyarul. Mire elértünk a falu „közösségi létesítményéhez”, egy három oldalról nyitott, pálmalevelekkel fedett, néhány paddal berendezett objektumhoz, már egész népes sereglet vett körül bennünket. Tiszteletünkre kinyitották a falu vegyesboltját is, ami egy kb. 2 m²-es deszkabódé volt, igen szerény árukészlettel (azt hittük, hogy illemhely)... Péter rögtön felvásárolta a bolt teljes sör-, cukorka- és nyalóka-készletét (3 üveg és 1-1 maroknyi...), melyet szétosztott a zsvajgó gyerekek, illetve 5-6 idősebb férfi között. A siker teljes volt, egy jó félórát „társalogtunk”,

vidám kacagások közepette. Visszafelé szinte mindenki le akart fényképezkedni Péterrel. Az volt az érzésünk, ebben a nyomorúságos kis faluban még nem járt fehér ember.

A nagyvilágot járva nagyon sok szép közös élményünk volt. Hiányát életem végéig érezni fogom. Pétert egyszerűen nem lehet elfelejteni!

Striegler István

„Az adót nem elcsalni, hanem optimalizálni kell!”

Palik Verával vállalkozásról, lokálpatriotizmusról, jubileumról

Kimondani is soknak számít a mai, állandóan változó világban, hogy egy cég megszakitás nélkül harminc esztendeje működik, ráadásul mindig sikeresen és nyereséggel. Baján ilyen a FORINT-Soft Kft., amelynek élén ott áll Palik Vera, iparos ősök végtelenül lokálpatrióta érzelmű leszármazottja, aki az elmúlt három évtized alatt megismerte a pénzügyi (adó) világ mélységeit, a tartós sikert, ugyanakkor lelkében megmaradt melegszívű, adni mindig kész embernek. Jubileumi beszélgetésünk alkalmával a cég alapításától a Hajómalom Egyesületig tettünk képzeletbeli sétát.

– Egy 1982-ben hozott kormányrendelet értelmében a magánszektorban lehetőséget adtak (kisiparosokon és kiskereskedőkön túl), hogy az emberek csoportosulhatnak közös gazdasági célok elérése érdekében. Először 1983-tól PJT-ket, majd GMK-kat (gazdasági munkaközösség) lehetett alakítani. Beindult egy diskurzus arról: nem biztos, hogy az állam a legjobb gazda, és teret kell adni a magánkezdeményezéseknek, mert akkor az embernek olyan gondolatái is szülehetnek, amelyeket egyébként véka alá rejtene. Gazdasági érdek nélkül ugyanis az ember nem törekedett egyébre: ledolgozta a napi nyolc órát, megkapta a fizetését, és nem volt semmilyen plusz kereseti lehetősége; szórakozás pedig csak a városban és a Duna környékén adódott. Az akkori viszonyok között az eszünkkel nem tudtunk pénzt keresni.

Én 15 évig a Vízügyi Igazgatóságon dolgoztam. Pénzügyesként kezdtem, majd lépve a ranglétrán, különböző munkaköröket láttam el, közben tanultam, képeztem magam. Akkoriban sok fiatal került a Vízügyhöz: közel harminc mérnököt vettek fel. Intelligens, értelmes, gondolkodó emberek voltak, akik jórészt a bajai főiskoláról kerültek ki, vagy egyetem után jöttek haza. Nemcsak a munka kötött össze minket, hanem az érdeklődés, közös kulturális és sportolási lehetőség is, amit a vízügy biztosított a mi szervezésünk alatt. Átkerültem a vízügy hírközlési részlegéhez, Várhalmi Miklós közvetlen munkatársaként. Már folyt a Duna töltésének megerősítése. Ehhez nagy mérnöki csoport, gépek és közgazdasági háttér (pénzügy, könyvelés stb.), valamint jó hírközlés kellett. Itt nagyon sokat tanultam munkaszervezésből, és az akkori munka törvénykönyvét egy pécsi felsőfokú tanfolyam alkalmával mélységében elsajátítottam.

A közös munka során arra jutottunk, hogy jó lenne a további feladatok ellátására valamilyen magánvállalkozói keretet biztosítani, de ekkor még nem volt ennek jogszabályi lehetősége.

Közben elhívtak a Városi Tanácshoz az első Munkaügyi Szolgálat, a mai Munkaügyi Központ elődjének megalakításához. Akkor még kerestük a munkaerőt. Bővítettük kapcsolatainkat az irodán keresztül. Az akkor gyárigazgatókkal kötött ismeretség alapján felderítettük, milyen képzett munkaerőre lenne szükségük hosszú távon. Megkerestük az egyetemeket, felkutattuk a bajai és környékbeli hallgatókat. Ösztöndíjrendszeren keresztül támogatást kaptak, ők pedig kötelezték magukat, hogy visszajönnek a városba, és annyi évet dolgoznak, ahány évig ösztöndíjat kaptak. Jó néhány nagy kaliberű közgazdászt és mérnököt tudtunk így hazahozni, akik szakmájukban ma is kiemelkedők. Ezek a kapcsolatok a vállalkozói világban nagyon sokat érnek.

– *Mikor kezdett vállalkozni?*

– Az említett 1982-es rendelet után megalakult a BAHÍR GMK., melyet Várhalmi Miklós jegyeztetett be, elsőként a megyében. A következő évben a korábbi főkönyvelő kilépése miatt én lettem a cég gazdasági vezetője.

– *Innen indult a tulajdonképpeni pénzügyes karrierje?*

– Ennyi év után is úgy gondolom, hogy innen számítható az adók és a könyvelés szeretete, hiszen itt átláthattam gazdálkodás teljes folyamatát. Időközben beiratkoztam a pécsi egyetem egy olyan képzésére, ahol megtanították az amerikai naplót, mert a GMK-k könyvvezetési kötelezettségét így kellett teljesíteni. Ez sajátos tudást feltételezett, és nagyszerű volt ezt a képesítést az elsők között megszerezni.

A Forint GMK-t Hantos Tamás, a város prominens közgazdásza alapította 1984-ben, ő is otthon volt a jogszabályok értelmezésében, és később konzultáltunk. Én csak 1987-ben lettem a GMK tagja, ő később kilépett, mert elköltözött Bajoról. Közben Budapesten megalakult a Magyar Kereskedelmi Kamara Kisvállalkozói tagozata, amelyben a vállalatok gazdálkodását próbálták koordinálni. Ennek kisvállalkozói tagozatát Palotás János vezette. Nagyon jól

esett, hogy vidékiként befogadtak ebbe a közösségbe, és havonta egyszer konzultálhattunk. Itt találkoztam Zara Lászlóval, dr. Kerekes Anikóval és dr. Tömör Péterrel, akikkel együttműködési megállapodást kötöttünk. Megpróbáltunk kitűnni ebből az országos szinten mintegy ötven fős, adózással, könyveléssel foglalkozó közösségből. Az együttműködés kapcsán közösen értelmeztük a jogszabályokat, majd amikor havonta találkoztunk, önként és lelkesen vállaltuk, hogy egy-egy már korábban megbeszélte problémát megoldásukat átadjuk a többieknek. A kamara kisvállalkozói tagozatának tagjaival csatlakoztunk az 1988-ban megalakított Vállalkozók Országos Szövetségéhez (VOSZ), és ennek Könyvelési Albizottságában folytattuk a munkát. Így a szövetség összes tagja jöhetett havonta ingyenes adó- és jogi tanácsadásra a budapesti VOSZ irodába. Így a budapesti és vidéki jogtanácsosokkal olyan kapcsolatunk alakult ki, hogy az általuk vitt gazdasági ügyekhez minket ajánlottak az alakuló új cégeknek adótanácsadónak vagy könyvelőnek. Így piacunk Budapesten is szépen alakult. Egy, már 1992-ben vásárolt Király utcai lakásban irodát működtettünk. Az ugrásszerű fejlődés lehetősége azonban az informatikához kötődik. 1989-ben találkoztam egy keszthelyi programozóval, Baloghy Gáborral, aki bérprogramot fejlesztett. Megegyeztünk abban, hogy az általa írt programot az én instrukcióim alapján fejleszti tovább, mi pedig a FORINT GMK-n belül forgalmazni fogjuk. Ehhez jól jött a nagy ismeretségi kör.

– *Milyen körülmények között dolgoztak akkoriban?*

– Első irodánkat még az 51. Jogtanácsosi Munkaközösséggel hoztuk össze. Akkor a GMK-nak már volt egy Commodore 64 tí-

pusú számítógépe, amellyel naplófőkönyvet könyveltünk. Később megtudtuk, hogy vámentesen lehet Bécsből hozni „nagy teljesítményű” IBM AT számítógépet, mely akkor egy autó árába került. Üzlettársammal, Vancsuráné Váradi Klárával megvettük, és be is hoztuk az országba. A C-64-es számítógépünk sokszorosát tudta ez a gép, és egy kaposvári GMK-tól nagyon jó programokat vettünk hozzá. Miután további programfejlesztésben nem voltak partnerek, Baloghy Gáborral saját fejlesztésbe fogtunk. 1990-ben alakult meg az Adókamara, ahol 20 évig alelnök voltam. Itt rendszeresen tartottam előadásokat bér- és társadalombiztosítási kérdésekről. Akkor is ez volt a legnagyobb tudást igénylő munka a könyvelőirodáknban. Mindenki fölfigyelt arra, hogy ha mi forgalmazunk bérprogramot, és ilyen jó az adó- és tb-szakmai háttér, akkor nyilván megbízható szoftvert ajánlunk. Baloghy Gáborral – több más programozóval együtt – a mai napig is együtt dolgozunk.

– *Hogyan fejlődött a cég humán erőforrás szempontjából?*

– Hihetetlen gyorsasággal. 1988. február 1-jén lettem főfoglalkozású vállalkozó. Az 51. Jogtanácsosi Munkaközösség irodájába László Éva hívott meg, ahová kellett pénzügyi és adótanácsadó és könyvelő. Az volt az elképzelés, hogy ha bejön egy vállalkozó, akkor teljes vertikumot tudjunk neki biztosítani. Ezt az irodát hamar kinőtűk, ezért béreltünk még két szobát a házban. Egy kínálózó lehetőség folytán üzlettársammal a Jókai utcában megvehettünk egy ingatlanrészt, amelyben kialakítottuk első önálló irodánkat. Két évig működöttünk itt, aztán vettünk egy nagy ingatlant a Czirfusz utca 43. szám alatt, ahol a létszámot is bővíthettük. Már a Táncsics utcában is volt egy alkalmazottunk és egy megbízottunk, a Jókai utcában pedig már négy alkalmazottat foglalkoztattunk. Az átköltözés után az ügyfélszám növekedésével bővült a létszámunk. Én egyre jobban ráálltam az egyszerűes könyvviteles, naplófőkönyves ügyfelekre, a nagy, kettős könyvviteli cégekkel az üzlettársam foglalkozott, és betanítottunk egy 18 éves hölgyet a kettős könyvvitelre. Ma ő a könyvelőirodánk ügyvezetője, Dunai Henriett. Az ügyfélkörünket a bajai és környékbeli vállalkozókkal tudtuk bővíteni, akiket még a Munkaügyi Szolgálatnál töltött időből ismertem. Nagy előnyt jelentett, hogy a jogtanácsosoktól nemcsak a számviteli és adóháttérrel, hanem a jogit is megtanultuk, és a velük fenntartott szoros kapcsolat révén egymástól tanultunk. Ezeket az ismereteket átadtuk beosztottjainknak is, akik önálló munkát tudtak végezni.

– *A munka mellett hogyan alakult a családi élete?*

– A fiam rendkívüli mozgásigénye miatt nem járt napközibe. A szüleim sokat segítettek az ebéd megoldásával, délután egy nyugdíjas pedagógus, Bella néni is foglalkozott vele. Hogy a családi háttérrel biztosítsa, a férjem felmondta a vízügynél főépítésvezetői állását, és átváltotta egy gyakorlatiasabb, de rugalmas beosztású munkára. Igyekeztem úgy beosztani a munkámat, hogy minden nap 6 órára otthon legyek, mert a közös vacsora, fürdés a gyerekkel és a mese elengedhetetlen része volt a napnak: együtt olvastunk, és elsztorogtuk egymásnak a nagy titkokat. Mindig nagyon odafigyeltem arra, hogy a fiam érezze: bár az édesanyja sokat dolgozik, ő is megkapja a megfelelő törődést és szeretetet. Volt egy kis házunk Dunafalván, ott töltöttünk sok vasárnapot: kirándultunk, sétáltunk, főztünk, jöttek a barátok. A megkeresett pénzt pedig úgy osztottuk be, hogy évente három utazást megengedhessünk magunknak: karácsonykor elmentünk sieni, a húsvétot Ausztriában töltöttük, nyáron pedig a tengerpartra utaztunk. Kellte a pihenés, kikapcsolódás, mert a rengeteg munkát bírni kellett energiával. Gyakran utaztunk Budapestre is, hiszen a Király utcai irodában fogadtuk az ügyfeleket, és sokszor hajnalok hajnalán indultunk útnak, hogy a reggeli tárgyalásokra, bemutatókra pontosan érkezzünk. Közben az üzlettársam itt-hon vitte a könyvelést. Hosszú éveken keresztül folytattuk ezt az életmódot, azután jött az internet...

– *Hogyan haladt tovább a cég az 1990-es évek közepétől?*

– Megmaradtunk adótanácsadói és könyvelő irodának is, de fő profilunk a programfejlesztés és -forgalmazás lett. A könyvelés területén a stabil vállalkozókra építettünk, megmaradt viszont Budapesten az ügyvédi és jogtanácsosi mag és néhány jó adómorálú vállalkozó. A bajai irodában már nem a könyvelés volt a fő profil, hanem a szoftverfejlesztésre és -forgalmazásra koncentráltunk nagy erővel. Úgy ítéltük meg, hogy ez az üzletág fogja a cég nyereségszínvonalát hosszú távon biztosítani. Vidéki bázisokat építettünk ki Debrecenben, Győrött, Pécs környékén. Ezzel a háttérrel már nem kellett megalkudnunk olyan piaci szereplőkkel, akik nem igényes, hanem olcsó munkát vártak. Az elvünk kezdettől fogva az, hogy az adót nem elcsalni, a törvényes keretek között optimalizálni kell, mert hosszú távon így éri meg dolgozni. Vállalkozó apám arra tanított, hogy ami a királyé, azt oda kell adni neki.

A FORINT-Soft mai épülete

– *Fia is követte a szakmában?*

– Sajnos nem, az édesapjához hasonlóan műszaki beállítottságú. A papírgyártó szakos diploma megszerzése után hazajött Bajára, és elkezdett dobozgyártással foglalkozni, előbb a cégünkön belül. Ma már külön, FSD Packaging Kft. néven a csepeli ipari parkban, sikeres vállalkozást tudhat magáénak.

Nálunk később a könyvelés, a szoftver és a vagyonekezelés is különvált, így cégünk négy részre oszlott. Az új cégekben fiatal ügyvezetők üzletrészekhez jutottak, így üzlettársaimmá váltak, amit én nagyon fontosnak tartottam.

Az adókon keresztül is kötődünk városunkhoz. Cégszoportunk tavaly több mint 3 millió forint helyi adót fizetett. Úgy gondolom, hogy érdemes megismerni a virilista kifejezést. Ez jó adófizetőt jelent. Így nevezte adófelügyelő nagybátyám azokat az iparosokat, akik becsülettel nagy adót fizettek a II. világháború előtt.

– *Mikor jöttek el a Czirfusz utcából?*

– A Roosevelt téri épületben 2003 óta dolgozunk. Egyre nagyobb volt az igény a könyvelők és adótanácsadók részéről, hogy egy-egy előadás miatt ne kelljen Kecskemétre utazniuk. A Czirfusz utcai székházat nem bővíthettük, de mivel változatlanul meg akartuk tartani a teljes vertikumot, sőt bővíteni szerettünk volna, átköltöztünk a főter közelébe, ebbe a minden igényt kielégítő irodába, ahol 240 m²-en kulturált körülmények között dolgozhatunk. A három cég együttes létszáma 13 fő. Sajnos az internet átalakította a személyes kapcsolatokat, és a nagy távolságok miatt ritkábban találkozunk a fejlesztésben részt vevő társirodák

vezetőivel és a programozókkal. Mégis jó szívvel gondolunk vissza arra, hogy március 8-án éveken keresztül összehívtuk a város összes könyvelőjét, és az egyik étteremben együtt mulattunk. A kollégáim többsége tizen- vagy huszoneve dolgozik velem, az új ügyvezetők már 6 éve viszik a cégek napi ügyeit. Nagyon büszke vagyok arra, hogy az irodában dolgozó diplomásokat Baján tudtuk tartani, és hosszú távú perspektívát mutathattunk számukra.

Nagyon felkészült csapat dolgozik nálunk, biztosítva a közel 3000 ügyfelünk részére a naprakész programokat. Jó érzéssel tölt el, hogy a 2014-es évet már egy SQL-alapú bérprogrammal indíthattuk, ami a folyamatos fejlődést biztosítja.

– *Akik ismerik Önt, tudják, hogy lelkiileg is nagyon kötődik Bajához, és egy sikeres egyesületet is vezet.*

– Szüleimtől örököltem egyfajta közösségi szellemiséget. Annak idején a nagyapám az összes testvérét és unokatestvérét áttelepítette Bajára Baranyából, hogy tanulhassanak. Édesanyámék házában (az ősi házban) ünnepek, családi események alkalmával minden rokon hozzánk jött „haza”. Gyakran előfordult, hogy mindhárom szobánkban asztalt kellett teríteni, és édesanyám hatalmas edényben főzte a töltött káposztát, gyakran 25-30 személyre. Ketten voltunk testvérek a bátyámmal, nagyon szerettük és mindig vártuk is ezeket az alkalmakat. Mindig is társasági ember voltam, ez mindenhol, iskolában, munkahelyeimen is végigkísért. Az Adókamarával nagy család lettünk, akár száznál is többen összejöttek, hogy megismerjük egymást és családjainkat. Az üzlet is akkor működik igazán, ha cseppnyi érzelmi alapja is van, és ez mind közrejátszik sikerességünkben.

Már a pályám elején megtanultam, hogy ha az ember anyagilag elért egy szintet, akkor abból illik visszaadnia a közösségnek. Nekem régi szívügyem a hajómalom építése. Később kiderült, hogy a városban többen is így gondolták, csak nem adtak hangot ennek. A mintát Skóciából hoztuk: egy kis városban jártunk, amelyről az idegenvezető azt mesélte, hogy a '70-es években óriási volt a munkanélküliség, miután bezáratták a királyi család birtokában lévő, veszteséges bányákat. Ez volt Skócia legnaposabb városa, Dundee. Amikor a királynő fülébe jutott, hogy a város gazdaságilag haldoklik, elment oda látogatni. Úgy gondolta, hogy a napos órák számát kellene a turizmus szolgálatába állítani, hiszen egész Nagy-Britanniában alig süt a nap. Odaajándékozta a városnak a királyi jachtot, építettek mellé egy hajózási múzeumot, és egy rövid idő után fellendült a turizmus, a vendéglátás, aztán jöttek a befektetők is. Hazafelé a repülőn eszembe jutott, hogy édesanyámék mennyit meséltek a hajómalomról. Baja az ország második legnaposabb városa, itt van a Sugovicánk, a Türr-kilátó, a Gemeneci erdő, a csodálatos, tiszta levegő. Amikor hazaértünk, elkezdtem kutatni, kapcsolatba léptem Solymos Ede néprajzkutatóval, majd megszólítottam nyolcvan vállalkozót, és 2011-ben sok-sok munkával és anyagi ráfordítással közösen létrehoztuk a Halásznati Mini Skanzent. Rengeteg segítséget kaptunk, az önkormányzat a területet biztosította hozzá. 2007-ben bajai lokálpatriótákkal alakítottuk meg a Bajai Hajómalom Egyesületet, amelynek elnöke vagyok. Munkánk igazából erre az évre érett be. Hihetetlen az érdeklődés: nem csak a bajaiak szerették meg a helyet, de az ország minden részéből és a világ minden tájáról érkeznek csoportok és spontán látogatók. 2014. május 26-tól 32 nap alatt ezer gyermeket láttunk vendégül szervezett for-

mában. Tagjaink és lelkes önkénteseink közreműködésével mindenkinek biztosítottunk programot. Bátran kijelenthetjük: a Mini Skanzent Baja leglátogatottabb kirándulóhelye lett. Pedagógusokkal beszélgettünk arról, hogy ha itt egy gyermek jól érzi magát, akkor visszavágyik, és addig nem hagyja békén a szüleit, amíg vissza nem sétálnak ide. A galagonyáson keresztül sétálva már megvan a mozgás a jó levegőn, majd a Sugovica és a Duna találkozásában, a Türr-kilátó élményében gyönyörködhetünk. Ha pedig a kilátó mellett lévő Halásznati Mini Skanzentben van valamilyen kézműves foglalkozás vagy kemencés program, és abban részt vesz a gyermek, akkor a sikerélmény, az alkotás öröme is megvan.

November másodikán olyan szép idő volt, hogy úgy döntöttünk, idén utoljára kinyitjuk a skanzent. Idetévedt néhány pedagógus, persze szeretettel fogadtuk, végigvezettük őket, elmeséltem nekik mindent a halásznatról. Csillogó szemmel hallgattak, és végül azt mondták: megszépítettem nekik ezt az utolsó őszi napot.

– *Milyen tervei vannak a jövőre nézve?*

– Készülök a nyugdíjas éveimre. De persze nem a tétlenségre. A Czirfusz utcai házunknak szeretnék rendezvényház jelleget adni. Itt 24 embert tudunk kényelmesen leültetni. Lehetőségünk van ősztől tavaszig együtt lenni a hajómalomokkal vagy más barátainkkal, hogy közösen filmeket, úti beszámolókat nézzünk, de terveim szerint az ingatlan bármilyen üzleti vagy családi rendezvényre is bérbe vehető lesz. Az esetleges vendéglátást külső céggel megoldjuk. Egy meghitt hangulatú, barátságos, igényes rendezvényházat szeretnék itt kialakítani, és ennek szervezése kitölti napjaimat akkor is, ha felhagyok a cégvezetéssel.

Sándor Boglárka

Német lovasság Baján, 1944

Közbevetett előszó

1995 húsvéthétfőjén a német misén az áldozás alatt a szokásos orgonajáték helyett énekszó zengett fel a kórusról, s töltötte be a belvárosi templom terét régi bajor egyházi énekek hangjaival. A két erős, s jól hallhatóan gyakorlott hang tulajdonosa egy idős német házaspár volt: Rosl és Xaver Bachl, a Bajor Erdő mélyen vallásos vidékéről, akik – miután tudomást szereztek róla, hogy Baján rendszeresen celebrálnak német nyelvű misét – felajánlották duójukat az ünnepi istentisztelet fényének emelésére.

Bachl 1944-ben a 8. „Florian Geyer” SS-lovashadosztály rádiós-századában szolgáltva mintegy fél évig tartózkodott Baján, s egyike volt annak a hét egykori lovassági híradósnak, akik 1994. április 9-19. között ellátogattak 51 évvel ezelőtti állomáshelyükre, Bajára. Az „utazást a múltba” Hans-Otto Wachter, az egység fáradhatatlan krónikása szervezte, aki így ír erről: „Első alkalommal 1944. június 8-án, este hét órakor érkeztem Bajára, 45 bajtársammal, két marhavagonban. Túl voltam már a brünni páncélgráná-

tos- és az unnai rádiós-kiképzésen. Itt a csapatnál, Baján, az utolsó simítások vártak rám a bevetés előtt. Egy hónap múlva lettem 18 éves. Itt – Nemesnádudvaron – táncoltam és csíptem be életemben először. Második alkalommal 1945. február végén érkeztem Bajára, lábamon autógumiból kivágott darabokkal, mert cipőinket elvették. Miután a budapesti kitérés során szovjet fogságba estem, valódi halálmenetben gyalogosan hajtottak a győztesek a bajai gyűjtőtáborba, ahol további szenvedések vártak ránk. Egész későbbi

Egykori lovasok látogatása Bajára 1995-ben.
Balról a 2. Reinhard Noll, a 3. és a 4. Xaver és Rosl Bachl,
a 7. Hans-Otto Wachter.

Koszorúzás a hadifogolytábor emlékművénél, Baja, 1995.
Balról a 2. Karl Wallenfels, Jobbról az 1. Hans-Otto Wachter,
a 3. és a 6. Rosl és Xaver Bachl.

életemben erre a helyre kellett gondolnom, s most egy régi vágyam teljesült: harmadik alkalommal, de immár szabad emberként érkezhettem meg Bajára.”

A látogatás nemcsak Wachter és társai számára jelentett mély és maradandó élményeket, hanem mindenki számára, aki e 10 napban találkozott és beszélgetett velük. Számos hely, utca és épület, amely az egykori több hónapos itt-tartózkodás során vésődött be az akkoriban ifjúkoruk meghatározó éveit élő katonák emlékezetébe, keveset vagy alig változott, s így fél évszázaddal azelőtt elmúlt múltat idézett fel számukra – fájdalmas, örömteli és vidám eseményeket egyaránt. A felvégi iskola, az udvaron a kúttal; az altiszt-képző-tanfolyam helyszíne, a Vonatkert a gyakorló iskolával. Az egykori polgári fiúiskola (a későbbi Központi), amelynek nagykapuja előtt Wallenfels, Wachter és Noll többször őrt álltak. A Déri-kert, ahol a lépcsők és virágtartók még ugyanazok, melyek előtt 51 éve fényképezkedtek. A Szentháromság tér, ahol fáklás felvonulást tartottak. A Kölcsey és Honvéd utca sarkán levő laktanyák, amelyek előtt a Kormányzó születésnapján parádé zajlott. Az utászszobor helyén ugyan ma anya gyermekével szobor áll, de az oszlopos beálló változatlan – ahogy a szemben levő házsor házai, stukkói, ablakai is, mi több: még a fakerítés is ugyanolyan. Persze, azóta már sok minden eltűnt. A vidék, a határ, ahol a híradós-gyakorlatokat tartották, sokat változott. De a fálvak ismerősként köszöntötték őket: a vaskúti főutca, a nemesnádudvari pincesor, ahol a német megszólításra az emberek most is magától értetődően németül válaszoltak. Ami pedig semmit sem változott, az az emberek nyíltsága, szívélyessége és vendégszeretete. 1995-ben még sokan éltek azok közül, akik élénken emlékeztek a Baján állomásozó német katonaságra. A Kölcsey utca idős ősla-

kossága jól emlékezett még a parádéra, a trombitazenekarra, s élt még például a Kölcsey és Deszkás utca sarkán lévő egykori trafik tulajdonosa is.

Xaver Bachl e találkozásokról a következőképpen öntötte szavakba benyomásait: „Találkozásaink magyarországi barátainkkal, látogatásaink öreg bajtársaink otthonában nagyon becses élmények voltak, melyekkel gazdagabb lett életem, de amelyek el is gondolkodtattak.” 1995-ben Magyarországon a fogyasztói társadalom még távolról sem volt annyira kialakult, a német- és magyarországi életmód jellegében is jól érzékelhetően sokkal távolabb állt egymástól, mint ma; a viszonylagos szegénység melletti megelégedettség pedig különösen feltűnt nekik, amit Bachl ekképp fogalmazott meg: „Mi palotákban lakunk, és hideg van lakásainkban. Ők odalenn konyhókban lagnak, de meleg van benn.”

Keserű emlékek toltak fel azonban második bajai ittlétükre, a vaskúti úti laktanyánál, ahol egykor az a gyűjtő- és átmeneti hadifogolytábor volt, melyben többen közülük hadifogságuk első, ám egyben legkeservebb időszakát töltötték, mielőtt 1945 pünkösdjén Romániába, majd a Szovjetunióba szállították tovább őket. Már a Budapestről Bajára tartó gyalogmenet viszontagságainak, az örök kegyetlenségének számos, az éhségtől legyengült fogoly esett áldozatul. A fálva-kon keresztülvonuló menetet asszonyok jajveszékélése kísérte. Hajóson történt, hogy az asszonyok egy kenyeret dobtak a foglyoknak, amelyre többen rávetették magukat, a szovjet örök pedig közéjük lóttak, aminek következménye több halálos áldozat lett. Wachter ezt közvetlen közléről élte meg a menetoszlopban, egy fiatal hajósi lány pedig az út szélén volt szemtanúja ugyanennek. 1995-ben ők ketten újra találkoztak Érkecsanádán, felidézve a borzasztó emléket.

A foglyok tetteles bántalmazása még a magyar keretszemélyzet felügyelete alatt álló bajai hadifogolytáborban sem volt ritka, ugyanakkor járványok is szedték áldozataikat, akiket a tábor területén lévő tömegsírokban földeltek el. Az út jobb oldalán lévő obeliszk ezekre az áldozatokra is emlékeztet, ám az máig nyitott kérdés, hogy ezeket a tömegsírokat feltárták-e, vagy ma már végképp feledésbe merültek valahol az elhagyott laktanya területén. 1995-ben a laktanya még működött, de a helyi honvédségi szervek csekély érdeklődést mutattak e történelmi-kegyeleti kérdések iránt. (Még ha a Bundeswehr nyugalmazott ezredese jött is látogatóba, mint ahogyan az egy másik alkalommal történt – Magyarország ekkor még messze volt a NATO-tagságtól.) Így aztán a kis társaság maga helyezte el az emlékezés koszorúját a hadifogolytábor emlékművénél, az „Ich hatte einen Kameraden” hangjai alatt. Igen, volt egy bajtársam. Jobbat nála nem találhatsz. És a róluk történő megemlékezés adta meg valódi értelmét e múltba visszavezető utazásnak. Ahogyan Wachter fogalmazta meg e helyen rögtönzött kis beszédében: „Ifjúságunk társainak színe-java odaveszett. Akinek szerencséje volt, az még a csatamezőn esett el. Ugyanez a sors nekünk is könnyen kijuthatott volna. A Gondviselés másként határozott, nekünk megadatott, hogy hazatérjünk. Ezért vagyunk leköteltettjei odaveszett bajtársainknak.”

(A lovashadosztály 1944. évi bajai krónikájának közlését januári számunkban folytatjuk. – A szerk.)

Pencz Rudolf

HELYESBÍTÉS:

A cikksorozat II. részében, a *Bajai Honpolgár* 288. száma 11. oldalán, a harmadik hasáb legfelső bekezdésében helyesen: „mörchingeni 4. SS-híradó”.

Ukrónia

Bevezetés egy alternatív történelmi novellához

Közhely, hogy a történelemtudomány nem foglalkozik a „mi lett volna, ha” kérdésével. A mondás valóság tartalma megkérdőjelezhető, de tény, hogy hosszú távú spekulációkkal nem gyakran találkozunk a szakpublikációkban. Persze, vannak kivételek. Heribert Illig *Kitalált középkor* című könyve nagy visszhangot keltett néhány éve, és bár állításait rengetegen megcáfolták, az „ellopott évszázadok” ötlete izgalmas gondolatkísérlet. Az ukrónia, azaz alternatív történelem azonban nem tudományos, hanem irodalmi kategória.

Az utópia szó jelentése közismert, a disztópiát sem kell magyarázni. Az előbbi mintájára adta Charles Renouvier 1876-os regényének az *Uchronie* címet. Míg az utópia a „seholsincs”-cesel, az ukrónia a „sosem volt”-tal foglalkozik. A kifejezés helyett magyarul többnyire az „alternatív történelem” szókapcsolatot alkalmazzuk. A zsáner eredete az ókorig nyúlik vissza: Livius *Ab Urbe Conditájában* felveti, mi történt volna, ha Nagy Sándor kelet helyett nyugat felé terjeszkedik, és szembekerül a római köztársasággal. Elvértve találkozunk alternatív történelmi írásokkal Livius és a 20. század között is, de a legtöbb ilyen alkotás az elmúlt száz évben született.

Nézzük meg, mi szükséges egy ukróniához! Az alapanyag az általunk ismert történelem. A felvetés az, hogy egy adott ponton valami másként történik. Például 1588-ban a vihar nem tépázza meg az Anglia ellen induló spanyol Armadát. Egyetlenegy tényező megváltozása új idővonalat hoz létre, és ahogy telnek az évek, a változások egyre nagyobbak lesznek. Példánknál maradván: Anglia nem vált volna tengeri világhata-

lommá, így talán a gyarmatbirodalma se jön létre. Vajon mi lett volna a hatása Észak-Amerika kolonizálására? Izgalmas kérdések, amelyekre az írói fantázia megadhatja a választ. Az ukróniák szerzője nem rugaszkodhat el teljesen a valóságtól. A zsáner nemcsak a fantasztikum, de a történelmi regények kedvelőinek is tartalmaz időtöltéssel tud szolgálni.

Szót kell ejtenünk az alternatív történelem és a science fiction viszonyáról. Az utóbbi – durván leegyszerűsítve – olyan világokkal foglalkozik, amelyek a jelenleg ismertből levezethetők. Többségük a jövőben, vagy éppen valamilyen egzotikus helyen játszódik. A sci-fi írók kötelessége, hogy a történetekre racionális – vagy annak látszó – magyarázatot adjanak. Egy jó science fiction nem csak egyetlen tényezőt változtat meg az általunk ismert mindenségben, alapvető fontosságú a világgal. Egy alternatív történelmi regényben ezzel szemben nem szükséges megindokolni, mi volt az oka annak a bizonyos változásnak: a dramaturgia így kívánta meg. Ugyanakkor fontos, hogy a fordulópont utáni események hihetőek legyenek. A science fiction a jövő, az ukrónia a múlt irodalma, mondhatnánk, de akkor elfeledkeznénk valami fontosról.

Mint láttuk, nem kötelező válaszolni a „miért” kérdésére, mégis sok szerzőben ott motoszkál, hogy meg kellene magyarázni, mi okozta az eltérést az ismert történelemtől. Az egyik lehetséges válasz a science fiction eszköztárának egyik legkedveltebb témája, az időutazás. Hiszen ha visszautazhatunk a múltba, cselekedeteink befolyásolhatják az azt követő időket. Klasszikus példa erre Ray Bradbury *Mennydörgő robaj* című novellája.

Egy időutazó által a kréta korban véletlenül eltaposott pillangó oly módon befolyásolja az időfolyamot, hogy visszatérve a jelenbe, megváltozik a küszöbönálló elnökválasztás várható eredménye, és az Egyesült Államokból náci diktatúra válik.

Az időutazással kombinált alternatív történelemnek nagy hagyománya van, igaz, néhány problémafelvetésről már szinte minden bört lehúztak. Nem sok újat lehet mondani például arról, mi történne, ha visszautaznánk meggyilkolni Hitlert. Az elsősorban komikusként ismert Stephen Fry *Csináljunk történelmet!* című regényében egyenesen Hitler születését akadályozzák meg azzal, hogy fogamzásgátlót juttatnak Braunau vízellátásába. Visszatérő téma a németek második világháborús győzelme is. Az elsősorban sci-fijeiről ismert Philip K. Dick *Ember a fellegvárban* című regényében egy japán-német megszállás alatt álló Amerikát vizionál. Nem csak a gyakran lenézett SF zsáner írói alkotnak alternatív történelmi regényeket: Philip Roth például az *Összeesküvés Amerika ellenben* azt vizsgálta, mi lett volna, ha Rooseveltt helyett a németbarát Charles Lindbergh kerül az elnöki székbe 1941-ben.

A tematika hazai képviselői közül megemlítenéd Galántai Zoltán (W. Hamilton Green) és Trenka Csaba Gábor, valamint a Pintér Csaba-Pintér Máté írópáros. A következő novella szerzője Baján született és érettségizett, jelenleg Budapesten él. 2005-ben *Szabad akarat* című novellájával második helyezést ért el a *Galaktika Magazin* és az *Agent* portál közös pályázatán. Azóta több tudományos-fantasztikus írása, műfordítása és szakcikke jelent meg nyomtatott és elektronikus folyóiratokban.

Oliphant

„[...] Miután unokaöccse megfújta Oliphant nevű kürtjét, a nagy király serege rögvést ott termett. Ám a sziklaszoros a király s valamennyi főura végzetét hozta. [...]”
(Einhard: *Frankföld bukása*)

1.
Az úr 1453. esztendejében, május 27-ik napján Konstantin császár az alkonyi fényben a kharisziai kapu melletti falon állt. Az ostromló sereget szemlélte, de a sűrű ködtől alig sejlett fel abból valami. Az viszont így is látszott, hogy a mórok óriási erőket vonultattak fel Bizánc ellen: a baszileosz ezer meg ezer tábornót fényt látta. Bizánc falai előtt

táborozott a teljes nyugati iszlám világ: mórok, frankok, taljánok, magyarok és a nyugati szláv törzsek harcosai. A császárság kilátásai sötétek voltak: az ostromlók száma sokszorosa a városvédőkének, utánpótlásuk szárazföldön egyszerűen megoldható, míg a várost a kalifa hajóhada elvágta Anatóliától. De minden bizánci és szövetséges jól tudta, nem adhatják meg magukat küzdelem nél-

kül: a város a kereszténység legerősebb védőbástyája, ha elesik, szabad az út Anatólia és a viszálykodó keleti fejedelemségek felé. Akkor pedig a keresztény világ és Jeruzsálem pusztulása csak idő kérdése.

Joánnesz Jusztinosz, a héraikleioni csapatok vezére a császár mellett állt.

– Rhódosz nem küld segítséget. Magunkra maradtunk, Joánnesz.

– Baszileosz! Amíg a falak állnak, van még remény. A pogány Orbán ágyúí kegyetlenül zúznak, de még elegen vagyunk, hogy kijavítsuk a rombolást.

– És mit gondolsz az égi jelekről? A hold fogyatkozásáról, a titokzatos fényekről a Szent Bölcsesség székesegyháza körül, vagy erről az iszonyatos ködről, holott már csaknem nyár van. Mit jelenthetnek ezek a jelek, ha nem a mi bukásunkat?

– Talán a földieken túl az égi hatalmak is küzdenek egymással. De a kereszt a mi oldalunkon áll, így a Gonosz nem vonhat bennünket uralma alá.

– Meg tudjuk állítani őket, ha majd megrohanják a falainkat?

– Ha Isten úgy akarja, igen. De tudnod kell, felség, bár nem vagyok bizánci, én és az embereim az utolsó csepp vérünkig küzdünk a pogány ellen. Ők úzték el őseimet a nyugati Rómából évszázadokkal ezelőtt, ők cserélték évtizedekre félholdra a keresztet Jeruzsálem katedrálisán.

– Tudom, Joánnesz. Ám testvéreid, a péraiak ugyanezt elmondhatják, mégis a bűnös semlegességet választották.

– Baszileosz, meg kell értened őket is. Ha Bizánc elesik, és Péra őt segítette, a mór elpusztítja Pérát és teljes lakosságát is. Ha Péra semleges marad, talán elkerüli ezt a végzetet. A népünk nagy része kereskedő: nekik az izmaeliták éppannyira üzlettársak, mint a keresztények.

– Tehát Péra sem hisz abban, hogy győzhetünk.

– Ha nem bíznának benne, nem segítettek volna az Aranyszarv lezárásában. Ismersz bennünket, héraikleioniakat: számító nép vagyunk, minden eshetőségre készek.

– És te, Joánnesz, átállnál a kalifához, ha úgy kívánná érdeked?

– Soha, baszileosz! Esküm kötelez.

Konstantin testőrei kíséretében elhagyta a falakat, majd a császári palota felé indult. Alighogy gondolataiba merülve leült, Phrantzész kancellár lépett a szobába.

– Üdvözöllek, baszileosz! Bocsásd meg, hogy megzavartam pihenésed, de nagy jelentőségű ügyről van szó.

– Talán árulókat fogtak a falakon belül?

– Nem, felség. De talán találtunk egy embert, aki meg tudja fordítani Bizánc sorsát.

– Hogyan? Merénylet készül a kalifa ellen?

– Nem, baszileosz. De a Szent Vizsgálóbizottság elfogott egy frank alkímistát, aki a jelek szerint különös dolgokat lát és hall, és úgy tűnik, befolyásolni is tudja az eseményeket.

– Egy pogány földről származó ördögössel akartok cimborálni? Egyáltalán, mit lát az az ember, és mit tud az rajtunk segíteni? Beszélj egyértelműen, vagy távozz!

– Legjobb lesz, baszileosz, ha magad is megtekinted. Jelenleg a Vizsgálóbizottság fogságában van.

– Rendben van, Phrantzész, de ha főlösegesen pazarolod időmet ezekben a vesztérhes órákban, számíts súlyos büntetésre!

– Biztos vagyok benne, baszileosz, hogy erre nem fog sor kerülni.

A Szent Vizsgálóbizottság palotája Bizánc legdíszesebb épületei közé tartozott, számtalan freskójával akár kedvelt látványossága is lehetett volna a városba látogatóknak, ám aki tehette, elkerülte az épület környékét is. A föld feletti részekén túl a palotához kiterjedt börtönrendszer tartozott, benne számos kínzókamrával. Aki pedig egyszer a Vizsgálóbizottság kezére került, ritkán került ki a katakombákból ép testtel és ép elmével.

Lothar, az alkímista nyugatról érkezett. Noha frank születésű volt, keresztény hitben nevelték: a mörök megfelelő adó fejében engedélyezték a keresztény vallást is, a kalifátusban mégsem éltek túl sokan e lehetőséggel. Lothar fiatalon Ravennába távozott, ott végezte el a teológiát, majd itt kezdte el tanulmányozni az alkímia kétes tanait. A Ravennai Exarchátus évszázadok óta ellenállt a mór áradatnak, és az idővel Itália területén létrejött kisebb emírségek nem törődtek a bizánci hídfőállással. Az ott élők sokat kereskedtek a mörökkel, az anyagi javakon kívül gyakran cseréltek gazdát kódexek és papírtekercsek is. Az Exarchátus tudománya legendás volt, egyszersmind gyanús is. Aki onnan Bizáncba érkezett, szinte biztosan a Vizsgálóbizottság elé került, különösen, ha az alkímistához hasonlóan egyenesen a császár elé akart járulni.

A császár érkezésének hírére Lothart megmosdatták, kitisztították sebeit, ruhát adtak rá, majd húsételt tettek elé, hogy tisztességgel álljon helyt a keresztény világ legnagyobb hatalmassága előtt.

Konstantin Phrantzész kíséretében nem sokkal alkonyat után lépett be a terembe, melyet a Vizsgálóbizottság bocsátott rendelkezésükre.

– Mondd el, Phrantzész, ki ez az ember, és miben lehetne szolgálatunkra?

– Baszileosz, e nyomorult neve Lothar, frank születésű alkímista. Ő nem az aranycsinálást kutatja, s nem az örök életet, hanem a múltba kíván tekinteni, és ebből a

Sipos Loránd grafikái

célből készített egy förtelmes szagú italt. Ha azt megissza, állítása szerint a régen volt események részese lesz.

– Igaz ez, Lothar?

– Igaz, baszileosz – nyöszörögte a fogoly. – Egy csatát láttam, ahol szőrruhás pogányok vetik rá magukat keresztény vitézekre, akik szinte mind a szemem láttára estek el. S velük együtt a királyuk is. Magam is ott voltam, de mire engem is megölték volna, ismét a mi korunkba kerültem.

– Miként tettél szert ilyen ördögi hatalomra?

– Tudásom nem a démoni hatalmaktól származik, és feltett szándékom azt a keresztény ügy üdvéért felhasználni. Ezért érkeztem Bizáncba.

– Bizonyítani tudod-e szavaidat?

– Baszileosz, szolgád, Phrantzész látott engem, amikor legutóbb a múltba néztem.

– Valóban így történt, Phrantzész? – kérdezte a császár, miközben kancellárjával a folyosóra lépett.

– Igazat beszél. Szeme kifordult, olyanokhoz beszélt anyanyelvén, akik nem voltak jelen. De a legfontosabb, hogy olvasmányaim alapján felismertem a csatát, és úgy vélem, a fogoly segítségével fordíthatnánk a történelem kerekén.

– A mörök a falaink előtt, flottáik a partunk mellett, mindenki cserbenhagyott, aki támogatást adhatott volna. Mit segíthet nekünk egy rég elmúlt csata?

– Ez a csata éppoly döntő volt a kereszténység szempontjából, mint az, amelyet most vívunk. Lothar azt hiszi, elegendő a múltat látni, és beszámolni róla. Én úgy vélem, meg kell azt másítani, és ha sikerül, vége a mór átoknak, és a kereszténység diadalmaskodni fog Európában.

– Európában? Hiszen évszázadok óta a pogány uralja azt a földet!

– Igen. Pontosán azon csata óta, amelyet az alkimista lát.

– Miféle csata az, és miből ismertél rá?

– Van a pogányoknak egy régi hősköltéménye, Abdurrahman éneke. Ez elbeszéli, miként győzték le a nyugati földek országait, és hogyan vetették őket pogány iga alá, Abdurrahman cordóbai emír vezetésével. A támadást egy csata előzte meg Roncesvalles mellett, ahol a baszk törzsek megtámadták a Karoling utóvédjét. Ebben az utóvédben harcolt Roland, a király unokaöccse.

– Tehát Lothar szemei Roncesvallesba révednek.

– Ahogy mondod. Mindaz, amit elbeszél, erre utal. És úgy sejtem, hogy valamely főember testébe került, mert körülötte mindenki díszes vértet viselt. Nem maga Roland volt, de közel volt hozzá.

– Miért olyan fontos ez a Roland?

– Mert ő fújta meg elefántcsont kürtjét, az Oliphantot, hogy segítségül hívja a frank derékhadat. És ezután esett el maga a Karoling is, halálával pedig összeomlott a Frank Birodalom. A viszálykodó tartományok pedig hamar a mórok prédájává lettek.

– Mit tehet ez az alkimista, ami segít nekünk?

– El kell lopnia a kürtöt, vagy megakadályoznia Rolandot, hogy megfújja. Így a Karoling életben marad, és a birodalom bizonyára elég erős marad, hogy útját állja a pogányoknak.

– Képes erre ez az ember?

– Hiszem, hogy igen. Más választása pedig nincsen, hiszen különben a boszorkányság vádjával kell szembenéznie.

– És mi lesz velünk, ha megváltoztatjuk a múltat?

– Nem tudom, felség. De lásd be, helyzetünk most olyannyira reménytelen, hogy a kereszténység csak ebben bízhat. Héraclion és Rhódosz messze van, a jeruzsálemi pátriárka az egyiptomi császárral viszálykodik, miközben Hunyadival és a féltelmetes frank zsoldosokkal kell szembenéznünk.

– Akkor indítsuk útnak Lothart, és bízzunk egy jobb jövőben!

– Egy jobb múltban, baszileosz. És egy jobb jelenben.

*

Lothar a levegőtlen, forró kamrában állt, körülötte kerámia- és üvegedények egész sora. A kezében fogó, azzal rázogatta a bögrét, melyben vörösös folyadék melegegett, rettenetes büzt árasztva. Phrantzész lépett a kamrába, két ór kíséretében.

– Ha orrom nem csal, csakugyan az ördöggel cimborálsz, alkimista.

– Az ember érzékei csalókák. Hidd el, saját kútfőmből származik e szer receptje, melyet évszázadok tudósainak írása ihletett meg.

– És mégis csodát akarsz vele tenni, tekinteni az elmúltba, megmásítani a megmásíthatatlant. Isten szerepét akard játszani, ami a legsúlyosabb eltévelyedés.

– Ha valóban így vélnéd, már megégettetted volna máglyán. De nem ezt tetted.

– A pogány móroknál talán még az ördöggel cimborálás is jobb... De ne vedd ezt komolyan, valóban hiszek benned, még ha az egyház tanaiba nem is illik bele munkád.

– Az imént a múlt megváltoztatásáról beszéltél. Eddig ilyet nem tettem, bár éreztem, lett volna rá módom. Mit tegyek?

– Beszéltél a kürt szaváról a csatában. Meg kell akadályoznod, hogy megszólaljon. Az embert, akinél a kürt van, Rolandnak hívják, ő a Karoling unokaöccse. A királynak nem szabad a völgykatlanba jutnia.

– Meg fogom próbálni, de mit segít ez Bizáncon?

– Nem csak Bizáncot, az egész nyugati kereszténységet megmentheti a tetted, és bizvást reménykedhetsz, hogy az utókor szentként tisztel majd – nem pedig máglyahalált halt eretnekként merül feledésbe életed.

– Te honnan tudod meg, sikerrel jártam-e?

– Ezt neked kellene jobban tudnod, hiszen te fordítod visszájára az idő kerekét. Azt hiszem, ha sikerrel jársz, nem találkozunk többet – de ez mindkettőnknek jobb lesz úgy, s a kereszténységnek kiváltképp.

Lothar a bögrét hideg vízbe helyezte, és lassan kevergetni kezdte.

– Elkészült?

– Igen, jó uram.

– Magad is készen állsz?

– Amennyire ez egyáltalán lehetséges..

– Elküldetek a császárárt. Látni kívánja, amint lelked elhagyja testedet.

Az alkimista lassan szüröcsölni kezdte kotyvalékát. Teste remegni kezdett, arca kipirult, az izzadság patakokban folyt róla. Szeme előtt elmosódtak a kamra falai, vakító fényt, majd teljes sötétséget érzékelt felváltva. Majd lovak nyerítését és barbár csatakiáltást hallott. És beszédet, mint a legutóbbi két alkalommal is, kicsit régies, de érthető frank nyelven. Majd ráébredt, hogy lovon ül, teljes fegyverzetben.

A dombokról özönlöttek a kecskebőr ruhás harcosok, a lovashadsereg pedig nem tudott kibontakozni a völgykatlanban. „A kürtös. Meg kell keresnem a kürtöst!” Akit Rolandnak ismertek, alig húsz lépésre volt tőle, övéen lógott az elefántcsont hangszer. Még védett helyen állt, de az ellenség egyre közelebb nyomult hozzá. Lothar gyermekora óta nem lovagolt, így nehezen férközött közel célpontjához. Mire Roland közelébe ért, az már felemelte a kürtöt.

– Ne tedd! – kiáltott Lothar.

Roland haraggal vegyes csodálkozással nézett rá: – Hogyhogy ne? Azt akard, hogy ezek a vadak mindönként lemészároljanak?

– Nem sodorhatjuk veszélybe a királyt!

– Megőrültél, Oliver? Hagynád magad legyilkolni? Mit gondolsz, mit tenne Károly, ha értesülne, hogy elesett az unokaöccse? Azonnal idejönne bosszút állni!

– És iszonyú veszélybe sodorná magát! Roland, nem magunkat, királyunkat kell védenünk.

– Szerinted ez a gyülevész had elbírna Károly legvitézebb lovagjaival?

– Nézz körül, Roland! Itt éppen vitéz lovagok hullanak el tehetetlenül. Mi csapdába estünk, de ez Károllyal nem történhet meg!

– Ennek a seregnak viszont én vagyok a vezére, és nem akarom, hogy értelmetlen makacsságom révén kerüljek be a hősi énekekbe. Megfújom a kürtöt.

Roland ajkához emelte az Oliphantot, de még mielőtt megfújhatta volna, Lothar kardja szegeződött a torkához.

– Az ördög szállt meg, Oliver, vagy ezek a tetves baszkok vásároltak meg? Tedd le ezt a kardot!

– Eszemben sincs – mondta Lothar, maga mellé engedve a fegyvert.

– Akkor vesszél!

Roland övére csatolta a kürtöt, majd kardját kivonva rárontott társára. Lothar sosem tudott vívni, így csak szerencséjében bízhatott: hogy elmúlik az ital hatása – de akkor Roland megfújja a kürtöt –, vagy... De nincs vagy: ő most a frank és a baszk seregnak egyformán ellensége, nincs senki, aki a segítségére siethetne.

Roland első csapását még háritani tudta, ám másodsorra a fiatal vezér kardja mélyen Lothar húsába vágott. Az alkimista leesett a lováról, kardja kihullott kezéből, iszonyú fájdalom hasított bele, látása elhomályosult.

Roland diadalmasan felkiáltott, és megadta ellenfelének a kegyelemdőfűst. Keresztet vetett egykori barátja holtteste felett, majd szájához emelte a kürtöt. „Ezút-

tal nem állíthat meg senki” – gondolta. Tévédett. Épp mielőtt belefűjt volna az Oliphantba, egy baszk nyílvesző döfte át Roland torkát.

Károly nem tért vissza, hogy megboszulja unokaöccsét...

*

Az úr 1453. esztendeje májusának 27-ik napján Konstantin császár az alkonyi fényben a kharisziái kapu melletti falon állt. Az ostromló sereget szemlélte, de a sűrű ködtől alig sejtett fel abból valami. Az viszont így is látszott, hogy a törökök óriási erőket vonultattak fel Bizánc ellen: a baszileosz ezer meg ezer táborúzt fényét látta. Bizánc falai előtt táborozott a Török Birodalom színe-java. A császárság kilátásai sötétek voltak: a törökök

száma sokszorosa a városvédőkének, utánpótlásuk szárazföldön egyszerűen megoldható volt, míg a várost elvágta nyugati szövetségeseitől a szultán hajóhada. De minden bizánci és szövetségese jól tudta, nem adhatják meg magukat küzdelem nélkül: a város a keleti kereszténység legerősebb városa volt, ha elesik, a pogányoké a Balkán, és ki tudja, ki és mikor tudja őket megállítani. Akkor pedig a keresztény világ és Jeruzsálem pusztulása csak idő kérdése.

Giovanni Giustiniani, a genovai csapatok vezére a császár mellett állt.

– Velence nem küld segítséget. Magunkra maradtunk, Giovanni.

– Baszileosz, mindaddig van reményünk, amíg a falak állnak. És bár a po-

gány Orbán ágyúit kegyetlenül zúznak, még elegen vagyunk, hogy kijavítsuk a rombolás nyomait.

– És mit gondolsz az égi jelekről: a hold fogyatkozásáról, a titokzatos fényekről a Szent Bölcsesség székesegyháza körül, vagy erről az iszonyatos ködről, holott már csaknem nyár van? Mit jelenthetnek ezek a jelek, ha nem a mi bukásunkat?

– Talán a földieken túl az égi hatalmak is küzdenek egymással. De a kereszt a mi oldalunkon áll, így a Gonosz nem vonhat uralma alá bennünket.

– Meg tudjuk állítani őket, ha majd megrohanják falainkat?

– Ha Isten úgy akarja, igen.

Mayer István

Történetek az „átkos” 70-es, 80-as évekből

Hiánycikkek 4. – A személygépkocsi

Az idő előrehaladtával megszűnt a hiánycikkes korszak. Lett csavar, szerszám, szállami és minden egyéb, amire szükség volt. A gépkocsi azonban kivétel maradt. Ahhoz csak előjegyzés és hosszas (4-6 évig tartó) várakozás után lehetett hozzájutni. A Német Demokratikus Köztársaságban, ahol a Trabantot és a Wartburgot gyártották, akár 10-12 évet is vártak az igénylők. Igaz, ott nem kellett előleget adni.

Nálunk Škodára, Zsigulira, Ladára, Polski Fiatra, Daciára is előre kellett befizetni. Úgy emlékszem, ez a vételár 40-60 százalékát jelentette. Azt nem tudom, hogy az előlegre fizettek-e kamatot. Nem is kérdezte senki. A vásárlás feltételei adva voltak. A gépkocsi akkor nem volt annyira szerves része életünknek, mint mostanság.

Az igénylés és a befizetés megtörténte után a Merkur Vállalat (a Kádár-korszak idején, 1963-ban létrehozott állami személygépkocsi-értékesítő vállalat, amely 1993-ig létezett – a szerk.) levélben közölte, hogy a jelentkezést, befizetést elfogadta. Jelezték a vásárlás várható időpontját és a kiadás sorszámaát is. A kiadandó kocsik sorszámaát az újságok rendszeresen közölték. Így minden érdekelt fél tájékozódhatott arról, milyen ütemben halad az új autók átadása-átvétele.

Arról nem tudok, hogy valaki a megjelölt időpont előtt kapta volna meg kocsiját. Azt viszont a saját bőrömmön tapasztaltam, hogy évekkal később.

A magyar ember élelmes. Felismerte, hogy a nehézségekből is lehet valamilyen előnyt kicsikarni. Ha valaki megkapta az

Sipos Loránd grafikája

igényelt járművét, azonnal befizetett egy másikra. Amikor a sorszámokból látta, hogy közeleg az új kocsi átvételének időpontja, akkor a használtat eladta. A megkímélt használt autókat pillanatok alatt el lehetett adni, olyan nagy volt rá a kereslet. A vevők egy új járgány árát is megadták egy használtért.

Nekem is volt egy kis sűrű Trabantom. Egy kiutalást megvéve jutottam hozzá. Követtem mások példáját, és befizettem egy Trabant Combira. Aztán türelmesen vártam, hogy az új megérkezzen. Négy év elteltével már naponta figyeltem a sorszámok alakulását. Örömöm nagyra nőtt, amikor azt olvastam, hogy már csak két vagy három kocsi sorszáma van előttem. Órák alatt el tudtam adni a szívükhöz nőtt Trabantot, hogy befizethessem a vételár második részét. Néztem tovább a számokat a sajtóban. Nem változtak. Vártam a postást az értesítéssel. Nem jött. Így ment ez két évig. Aztán végre megjött. Tanulságos és keserves várakozással teli két esztendő volt.

Valutáért persze lehetett használt nyugati gépjárműveket vásárolni. De a valuta és én messze laktunk egymástól. Nem találkoztunk. Így mindig ki kellett várni a sor végét. Volt Trabantom, Škodám és Wartburgom. Mindegyikük hűségesen szolgált. Soha nem hagyott cserben egyik sem. Egy alkalommal Drezdában magasabb oktánszámú benzint akartam venni a Trabantomba. A kutas nem szolgált ki. Közölte, hogy a Trabantba való benzint másik kútnál adják, München közelében. Egy, a BMW-gyárban dolgozó szakember nagyon kíváncsi lett a Trabantra. Kérte, hogy mutassam meg neki. Megnézte kívülről-belülről. Alaposan megszemlélte a motort is. Végül így szólt: „Megvan ebben minden, ez autó.”

A hiánycikkes idők elmúltak. De az élet mindig hoz valami újat. Olyanfajta hiányt, amelyet boltból, szervizből nem lehet pótolni. Ezt a csavar funkciója példázza. Hogy is hívják? Lassan már a nevét sem tudjuk.

Kovács T. Sándor

Erődítési munkálatok a Duna-híd védelmében

1914. július 28-án, amikor Ausztria-Magyarország hadat üzent Szerbiának, a monarchiát készületlenül érte a háború. Az állam vezetői és a hadsereg vezetői sem számítottak a trónörökös szarajevói meggyilkolását követően a konfliktus ilyen irányú kiszélesedésére. A közös hadsereg létszámának feltöltése és háborús igényeknek megfelelő felszerelése érdekében az államapparátus csak lassan lendült mozgásba. A mozgósítás, a népfelkelők irányítása, a szállítási kapacitások katonai célokra való igénybevétele mellett a közös hadügyminisztérium kiemelt figyelmet szentelt a hátszágban lévő stratégiai fontosságú létesítmények – nagyobb hadiüzemek és katonai bázisok, fontosabb közlekedési útvonalak, vasutak és hidak – védelmének. Az első világháború idején a repülés, a katonai repülés még kísérleti fázisban volt. A repülőgépek hatótávolsága és terhelhetősége nem tette lehetővé a nagy távolságú stratégiai bombázásokat és a hátszág második világháborúban tapasztalt megbénítására tett kísérleteket. A hátszágban lévő katonai termelőkapacitások megbénítására a szabotázs volt szinte az egyetlen lehetőség, amely a soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia esetében fokozottan jelen volt. A bajai Duna híd, mint Budapest és Újvidék között az egyetlen állandó dunai átkelési pont és a Balkán felé vezető vasútvonalak – Budapest-Zágráb és Budapest-Szabadka fővonalak – belső összekötője stratégiai jelentőségű létesítménynek számított. Ezért már 1914 augusztusában megalkotották a bajai hídőrséget, amelynek speciális feladata a híd és a hozzá tartozó vasútvonal védelme volt az esetleges belső szabotázsakciókkal szemben. A hídőrség szigorú szabályait a város lakosságával hirdetményekben ismertették – 21470/1914-es és 23625/1914-es iratok –, erről tanúskodnak a közigazgatási anyagban fennmaradt iratok. A hídőrség megalakítása mellett a központi katonai parancsnokság elrendelte a híd védelmében a Duna két partjának katonai megerősítését is. A hidat védő ideiglenes erődítményekről a Császári és Királyi Hadsereg Erődépítési Igazgatósága intézkedett 1914 szeptemberében és októberében.

A bajai dunai hídfőknél 1914-ben végrehajtott ideiglenes erődítési munkálatoknak több jogi és gazdasági következménye volt, a háború egy érdekes helyzetet szült. A Duna hidat körülvevő telkek a folyó mindkét oldalán a város tulajdonában voltak – 1904 után fokozatosan vásárolta meg a város a területeket a kalocsai érsekségtől –, de a vá-

ros nem használta a területeket. A város környékén a Dunát 1871-75 között szabályozták, ekkor alakították ki a folyó mai medrét az árvízvédelmi töltésekkel és a Sugovicán bajai kikötőt. A dualizmus alatt a folyók szabályozását állami forrásokból végezték el, de utána a védművek fenntartása és karbantartása a helyi közössége feladata volt. Az árvízvédelemben érdekelt helyiek ármentesítő társulatokat hoztak létre, amelyek ezután a folyóparti gátak területét kibérelték az adott településektől, használták, karban tartották azokat. A gátak beerdősülésének megakadályozása volt az elsődleges feladat, amelyet kaszállással, vagy legeltetéssel oldottak meg. 1906-09 között készült el a bajai Duna híd, ezután a város a híd melletti területeit a Pestmegyei Sárközi Ármentesítő Társulatnak adta bérbe. 1914 tavaszán komolyabb árhullám vonult le a Dunán, ezért az ármentesítő társulat nagyobb mennyiségű építőanyagot halmozott fel a töltések kijavításához és megerősítéséhez. Az erődítési igazgatóság szakemberei ezt használták fel 1914 őszén a hídfőknél létrehozott ideiglenes erődítések megépítéséhez. A munkálatok befejezéséről 1914 októberében értesítették Baja város vezetését a közös ügyek intézése során szokásos kéthasábos, kétnyelvű levélben.

„K. [Kaiserliche] u. [und] K. [Königliche] Befestigungsbaudirektion in Budapest.

Res. [Reserv] Nr. [Nummer] 540/IV.

Schadenersatzansprüche bei Sicherungsarbeiten.

An den Magistrat der Stadt Baja in Budapest, am 16. Oktober 1914.

Mit Bezug auf die mündliche Besprechung des H. Akz. Felix Müller wird ersucht, mitteilen zu wollen, ob die Stadt Baja durch die Jnananspruchnahme der um die Baja-Bátaszék Brücke gelegenen städtischen Grundstücke zu Zwecken von Sicherungsanlagen einen Schaden erlitten hat, bzw. Ob für einen eventuell erlittenen Schaden Schadenersatzansprüche gestellt werden oder nicht.

Es wird bemerkt, Dass die Heeresverwaltung den Sicherungsanlagen einen provisorischen Charakter zuerkennt und darum das Ansuchen stellt, ihr das Recht einräumen zu wollen, diese Anlagen daselbst im Stande zu halten und zu bewachen.

Das Eigentumsrecht der Stadt Baja bezüglich der Grundstücke bleibt unberührt und wird blos um das Recht einer eventuellen Vormerkung des aberhalb beschriebenen Servituts im Grundbuche angesucht.

Cs. [császári] és Kir. [királyi] Erődítési-építési-igazgatóság, Budapest

540/IV. biz. [bizalmasan kezelt] sz.

Baja szab. [szabad] kir. [királyi] város Tekintetes Tanácsának

Budapest, 1914. október 16-án.

Müller Félix cs. és kir. járulnok úrral folytatott személyes megbeszélésre vonatkozó megkeresem a tek. [tekintetes] Tanácsot, szíveskedjék velem közölni, hogy a Baja-bátaszéki híd körüli városi telkeknek biztosítási munkák céljára történt igénybevétele által a város szenvedett-e kárt, ill. [illetve] hogy az esetleges kárszenvedésért kármegterítési igényeket támaszt-e vagy sem.

Megjegyzem, hogy a hadvezetőség a biztosítási munkáknak ideiglenes jelleget tulajdonít, amiért azoknak a fenntartásához és őrzéséhez a jogot megadni kérem.

Baja városának a telkekre vonatkozó tulajdonjoga érintetlen marad és csak azon jog elismerését kérem, hogy a hadvezetőség a szolgalmat telekkönyvileg esetleg előjegyezhesse.”

A városi tanács október 22-i ülésén a gazdasági bizottság hatáskörébe utalta az ügyet, mivel a városi területek hasznosítása e bizottság hatáskörébe tartozott. A gazdasági bizottság egyeztetett a területet bérlő Pest megyei Sárközi Ármentesítő Társulattal, tagjai bejárták az új létesítményeket, amelyeket a hídőrség jelenlévő parancsnoka személyesen mutatott be nekik. Ezután a bizottság december 14-i ülésén fogalmazta meg véleményét a híd lábánál történt építkezésekről, amelyet az 1914. december 17-én tartott évi utolsó rendes közgyűlésén Weisz Nándor tanácsnok, a gazdasági bizottság vezetője ismertetett. Az 1914. évi városi közgyűlési jegyzőkönyv elveszett, de a közigazgatási anyagban 33866/1914-es számon a határozatról szóló értesítés fennmaradt.

„33.866 kig. [közigazgatási] 1914

262. közgy. [közgyűlési] jkvi [jegyzőkönyvi] szám

A cs. és kir. Erődítési Igazgatóság (Budapest) 1914. évi október hó 16-án 540/IV. biz. szám alatt átirata a baja-bátaszéki vasúti híd körüli városi telkeknek biztosítási munkák céljára történt igénybevétele tárgyában.

Véghatározat:

Baja thjf. [törvényhatósági joggal felruházott] város törvényhatósági bizottsága a baja-bátaszéki híd körüli városi telkeknek biztosítási munkák céljára történt igénybevétele és ezen biztosítási munkáknak ideigle-

nes jellegét tudomásul veszi, azoknak a fenntartásához és őrzéséhez a cs. és kir. erődépítési igazgatóságnak a jogot megadja.

Baja városának a telkekre vonatkozó tulajdonjoga fenntartásával a törvényhatósági bizottság megengedi, hogy a hadvezetőség a szorgalmat ezen ingatlanokra telegkönyvileg esetleg előjegyeztesse.

Végül kijelenti a törvényhatósági bizottság, hogy ezen híd körüli városi telkeknek biztosítási munkák céljaira történt igénybevételeiből és a város tulajdonát képező anyagoknak felhasználásából folyólag ezen igazgatóság, illetve a kincstár ellen semmiféle igényt nem támaszt.

Miután ezen erődítési munkálatok részben a város közössége által a »Pestmegyei Sárközi Ármestető Társulat«-nak tulajdonjogilag átengedett védműveknek és anyagok... [itt egy hosszabb rész olvashatatlan a papír sérülése miatt] ...területére esik: ugyanezért ezen határozattal ehhez való hozzájárulás végett a »Pestmegyei Sárközi Ármestető Társulat«-nak (Kalogy) is megküldetik.

Baja thjf. város törvényhatósági bizottságának 1914. évi december hó 17-ik napján tartott közgyűléséből.

Weisz előadó”

A bajai híd mindkét hídfőjénél épült egy ideiglenes „erőd”, amely a monarchia hadvezetésének megnyugtatóján kívül nem sokat ért. Az erődök területét a k.u.k. hadsereg a háború idejére saját kezelésbe vette – szolgalmi jogot jegyeztetett be a területre a bajai földhivatalnál. A felhasznált építőanyagért az ármentesítő társulat nem kért kártérítést a hadseregtől, és Baja sem kért semmiféle ellenszolgáltatást a területek használatáért. Az „erődök” ideiglenes voltát mindenki hangsúlyozta, igazából már a háború alatt sem nagyon törődött velük senki. Az 1920-as évek második felében a nyílt dunai rakodó építések, majd az 1930-as években a Sugovica torkolatának megfordításakor átfogó területrendezésre is sor került, így az első világháborús hídorség katonai létesítményei gyorsan eltűntek.

Sarlós István

Banga Szabolcs (1978-2014)

Lapzártakor kaptuk a megrázó hírt, hogy lapunk korábbi tervező szerkesztője, újságíró kollégánk 2014. november 24-én, türelemmel viselt gyógyíthatatlan betegségben elhunyt. Szerkesztőségünk osztozik a gyászoló család fájdalmában. Nyugodjék békében!

(Néhai munkatársunk bővebb méltatására januári számunkban térünk vissza.)

A szerkesztőség

LAPUNK TÁMOGATÓI 2014-BEN

Ady Endre Városi Könyvtár és Művelődési Központ
Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság, Baja
Antal Gábor
Antal-Vin Kft.
Arculat Nyomda Kft.
Baja Város Önkormányzata
Bajavíz Kft.
Bajáért és Baja Jövőjéért Közalapítvány
Bajai Honpolgár Alapítvány
Bányai Júlia Szakképző Iskola, Baja
CIB Bank Zrt., Baja
Dentálfix Fogtechnikai és Kereskedelmi Kft.
EMEL Kft.
FORINT-Soft Kft.
Ganz Transelektro Közlekedési Berendezéseket Gyártó Kft.
Gemenc Zrt.
Koch Borászat
PartSoft Kft., Szeged (Kubatovics István)
Revital Válságkezelő, Felszámolási Kft.
Schieber, Markus
Dr. Sümegi József
Szent Rókus Kórház, Baja
Tibi Cukrászat
Türr István Múzeum

Köszönjük mindegyikük támogatását, nélkülük a Bajai Honpolgár nem jelenhetett volna meg. Kérjük, támogassák lapunk megjelenését 2015-ben is!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

Védendő védtelenek: a gyurgyalag

„Ékes tollú szivárvány-madarak, fuvola-füttyel, ringva szállanak.” – foglalja össze Áprily Lajos *Gyurgyalagok* című versének első két sorában a madár megjelenésének talán legfontosabb jellemzőit. A trópusokon élő rokonai színeinek tarkaságával vetekedő tollazatú gyurgyalag (*Merops apiaster*) hazánk egyes részein gyakorinak mondható, és több helyen költ Baja környékén (nagyobb csapatok vidékünkön leginkább az őszi vonuláskor figyelhetők meg). Az öreg, kifejlett madár tollazatának színe a torkánál élénksárga, vállainál sárgásfehér, háta, fejteteje és szár-

nyainak belső része vörösbarna, utóbbi külső része kékeszöld és szegélye fekete, begye és hasa türkizkék, farka sötétzöld (a két középső toll 3–4 centiméterrel hosszabb a többinél). Előzőek összhangját egészíti ki a fekete szemsáv és láb, a sötétbarna szem, a mintegy 4 centiméteres és enyhe ívvel lefelé hajló sötétszürke csőr. A fiatal példányok színei nagyjából megegyeznek az idősebbekkel, de fakóbbak-tompábbak azokénál. Utóbbi jellemző igaz a párjuknál valamivel kisebb tojókra is. A kifejlett hím madár testhossza 25–27, szárnyfesztávolsága 36–40, csőrének hossza mintegy 4 centiméter.

A gyurgyalagok hangja csapatban repülésnél a kapcsolattartást segítő „prü”, fészekenél, ha megzavarják „vüt”.

Az Egyenlítő felől délre fekvő telelőterületekről aránylag későn – tavasz vége táján, általában május első felében – visszatérő, jellemzően telepesen fészkelő madarak hamarosan párba állnak. Az udvarlás részeként megfigyelhető, amint a hímek táplálékkal „kedveskednek” párjuknak. Tipikus fészkelő helyeik a lösz- vagy folyók menti partfalak, homokbányák meredek részei. Észak-Bácskában a Telecskai-dombok katymári és madarasi löszfalai a gyurgyalagok ismert

fészkelő helyei. Előzők mellett például Szeremlétől délre a Duna árvízvédelmi töltésének mentett oldali részébe ázott beton tartóoszlopok körüli 0,5-1,0 méter magasságú dombocskák is tetszenek a madaraknak. Az költőpár a kiválasztott hely talajába fúrja vájja vízszintesen mintegy 2 méter hosszúságú járatát, a végén kiszélesedő kamrával. Az egésztest úgy alakítják ki, hogy a kotló madár lássa a bejárati nyílást. Fészekanyagot nem hordanak, és utódnevelés közben onnan nem visznek ki semmit sem, így a több éve használt üreg alján az emészthetetlen rovarmaradványok és a fiókák ürülékének rétege található. A tojó június közepéig rakja le 6-7 gömbölyded alakú, fehér tojását, a kotlást már a fészekalj teljessé válása előtt megkezd. Következőként nagyjából három hét múltán néhány napos eltéréssel kelnek ki a fiókák. A mindkét szülő által etetett utódok gyorsan fejlődnek, és egy hónapos korukra röpképesé válnak (a költőüreget július végén, augusztus elején hagyják el). A gyurgyalagok rovaréví – zömében hártvászárnúkat fogyasztó – madarak: száraz ágakon vagy villanyvezetéken üldögélve figyelik környezetüket. Innen erednek potenciális zsákmányaik nyomába, amelyeket röptükben kapnak el. Ha fészkelő helyük közelében kaptárakat helyeznek el, rájárhatnak a méhekre, ezért régen hivatalosan méhészmadarának hívták őket (Madarász Gyula: *Magyarország madarai*. Budapest, 1899-1903. 172. oldal). A nyár végén, ősz elején összeáll akár százas példányszámú csapatok általában szeptember közepéig elindulnak telelőhelyeik felé.

Megfelelő partfal hiányában a párok a földutak peremébe készítik költőüregeiket. Sajnos az ilyen helyekhez a néglábu ragadozók könnyen hozzáférnek, és megghiúsíthatják a költést. A kép a Bokodi úttól délre készült.

A Teleszkai-dombok katymári löszfala számos madárfajnak kínál fészkelési lehetőséget

Madarász Gyula előzőekben említett könyvében a madár népi elnevezéseiként a következőket említi: „piripió, piripjó, gyurgyóka, méhész-banka, fecske király, fellegi fecske, sárgafejű gyurgyalag”. Részben előzők mellett Kelemen Attila a következőket adja meg: „méhészmadár, méhészke, törökfecske” (*Madaraskönyv*. Bukarest, 1978. 194. oldal).

A Gyurgyalagfélék (Meropidae) népes családjába tartozó gyurgyalag a Pireneusi-félszigettől a Földközi- és Fekete-tenger medencéjén keresztül az Urál-hegység déli részéig, valamint Kis-Ázsián és a Közel-Kéleten keresztül egészen Közép-Ázsiáig fészkel. Emellett kisebb csoportjai időszakosan az elterjedési határtól északabbra fekvő területeken – például Anglia déli részén stb. – is költhetnek. Állományainál legfontosabb védelmi lehetőségeink a fészkelő telepek nyu-

galmának biztosítása és a homok-, a lösz- és partfalak megfelelő karbantartása (az elburjánzó növényzettől történő megtisztítása). További lehetőséget jelent a megtelepedésre alkalmas homokkal kialakítása a megfelelő helyeken. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület által 1979-ben és 2013-ban Az év madarának választott gyurgyalag már 1954-ben védettséget kapott, majd 1982-ben fokozottan védetté nyilvánították. Természetvédelmi eszmei értéke a vidékfejlesztési miniszter 100/2012. számú rendelete szerint 100 000 Ft.

Dr. Nebojszki László

BAJAI HONPOLGÁR

Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, Kothencz Kelemen,
Kovács Zita, dr. Laki Ferenc,
Sarlós István, Sipos Loránd,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Szám száma: 11732033 20030119

Postacím:
6500 Baja, Telcs Ede u. 12.

E-mail cím:
bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stílusztikai javításának jogát fenntartja!